

De Nederlandse Afrikastrategie 2023-2032

Inhoudsopgave

SAMENVATTING.....	3
AFKORTINGEN.....	4
INLEIDING: VERANDERENDE RELATIES, EEN NIEUWE STRATEGIE	6
HOOFDSTUK 1: EEN CONTINENT IN BEWEGING.....	7
Geopolitieke competitie in en om Afrika	7
Aanhoudende instabiliteit, onrust en gewapende conflicten	8
Een jonge, zelfbewuste en <i>connected</i> bevolking	8
Blijvende welvaartsverschillen met Europa en de rest van de wereld.....	8
HOOFDSTUK 2: UITGANGSPUNTEN	9
Gedeelde, Nederlandse en Afrikaanse belangen.....	9
Universele waarden en mensenrechten	9
Gelijkwaardigheid	10
Werken vanuit de EU/AU gemeenschappelijke visie.....	10
Coherentie van beleid en inzet	10
HOOFDSTUK 3: SAMENWERKING VANUIT GEZAMENLIJKE DOELEN EN WEDERZIJDSE BELANGEN	11
3.1 Gelijkwaardige economische ontwikkeling	11
3.1.1 Een welvaartssprong met de private sector, kennis en vaardigheden als motor	12
3.1.2 Economische banden en de Afrikaanse vrijhandelszone	13
3.1.3 Duurzame en verantwoorde handel en waardeketens	14
3.1.4 Toegang tot kritieke grondstoffen en verduurzaming van ketens.....	15
3.1.5 Eerlijke en inclusieve energietransitie	16
3.1.6 Veilige, inclusieve digitalisering.	17
3.2 Veiligheid en stabiliteit	18
3.2.1 Samenwerken op vrede en veiligheid.....	18
3.2.2 Effectief en inclusief bestuur, nationaal en lokaal.....	19
3.2.3 Waarborgen van <i>civic space</i> , mensenrechten en inclusiviteit	20
3.2.4 Effectief multilateralisme	21

3.3 Migratie, opvang en terugkeer	22
3.3.1 Migratiesamenwerking.....	22
3.3.2 Duurzame opvang in de regio.....	23
3.3.3 Effectieve humanitaire respons.....	23
3.4 Minder armoede, meer duurzaamheid	24
3.4.1 Armoedebestrijding, voedselzekerheid en inclusie	24
3.4.2 Bijdragen aan Afrika's klimaatweerbaarheid	26
3.4.3 Combineren van handel, ontwikkeling en investeringen.....	26
3.4.4 Versterkte financiële en institutionele kaders in Afrika en multilateraal.....	27
[Infographic 1] Afrika in kengetallen.....	29
[Infographic 2] Mensen en middelen	30
Bijlage 1. Actiegerichte agenda bij de Afrikastrategie	31

SAMENVATTING

De eerste Nederlandse continent-brede Afrikastrategie omvat een geïntegreerde visie op de beoogde politieke en economische samenwerking met het Afrikaanse continent. Hiermee wil het kabinet, zoals aangegeven in het regeerakkoord, een gelijkwaardige economische ontwikkeling stimuleren, armoede verminderen, mensenrechten verbeteren, en irreguliere migratie beperken. De fundamentele veranderingen in de wereldwijde geopolitieke verhoudingen maakt meer samenwerking met Afrika niet alleen noodzakelijk, maar ook urgent. Dit vraagt om een strategie die helder uiteenzet hoe Nederland, ook in de toekomst, succesvol met zijn Afrikaanse partners wil samenwerken aan een stabiel, vreedzaam en veilig buurcontinent.

De samenwerking met Afrika zal, meer dan in het verleden het geval was, vorm krijgen op voet van gelijkwaardigheid. Gelijkwaardigheid vraagt om begrip van elkaars positie, stelt de relatie centraal en zoekt naar samenwerking op basis van wederzijdse belangen. In een succesvolle, gelijkwaardige samenwerking komen belangrijke zaken samen: intensieve bilaterale en multilaterale samenwerking; het behartigen van Nederlandse, Afrikaanse en wederzijdse economische en strategische belangen; het bevorderen van (regionale) stabiliteit; het maken van mobiliteits- en migratieafspraken; het behalen van de VN-ontwikkelingsdoelen (SDG's) en de *Agenda 2063* van de Afrikaanse Unie (AU); en het vergroten van de welvaart én de klimaatweerbaarheid van mensen en gemeenschappen in Afrika en Europa.

Tijdens de top tussen de Europese Unie (EU) en de Afrikaanse Unie van februari 2022 is een gemeenschappelijke visie bekrachtigd waarmee ingezet wordt op een welvarend en duurzaam Afrika en Europa. Solidariteit, veiligheid, vrede en blijvende duurzame economische ontwikkeling en welvaart voor de burgers van beide unies staan daarin centraal. Met de *Global Gateway* zet de EU in op een herkenbare buitenlandstrategie en investeringsagenda. Nederland werkt vanuit deze visie via de EU en in samenwerking met EU-lidstaten, en onderhoudt tegelijkertijd ook zelf intensieve bilaterale relaties met veel Afrikaanse landen en partners. Coherentie van beleid is noodzakelijk voor de relevantie en geloofwaardigheid van Nederland en Europa in de samenwerking met Afrika.

Nederland zet met deze strategie in op goede handelsafspraken, sterkere economische banden, en verbeterde toegang van Nederlandse bedrijven tot de Afrikaanse markt in combinatie met ondersteuning van Afrikaanse partners voor verbeterde toegang tot de Europese markt. De verduurzaming van grondstof- en waardeketens moet leiden tot enerzijds betere toegang van Europa tot kritieke grondstoffen en anderzijds meer toegevoegde waarde en banen in Afrika. Nederland ziet verder een grote rol voor een nauwe Europees-Afrikaanse samenwerking bij eerlijke en inclusieve energietransities op basis van hernieuwbare energie, gericht op het bereiken van universele toegang. Nederland wil ook samenwerken op veilige en inclusieve digitalisering die bijdraagt aan economische kansen en werkgelegenheid, en verbeterde toegang tot sociale en gezondheidsdiensten.

Ook benadrukt Nederland in deze strategie het belang van stabiliteit, vrede en veiligheid voor Afrikaanse landen en burgers. Tevens draagt dit bij aan een veilige Europese zuidgrens en het tegengaan en voorkomen van (grensoverschrijdend) gewelddadig extremisme. Vrede en veiligheid in Afrika zijn daarom ook in het belang van Nederland en vragen om blijvende betrokkenheid. Een effectieve multilaterale orde is een gedeeld belang om te komen tot verbeterde economische, politieke en veiligheidsafspraken, mondiaal en in Afrika. Nederland ziet daarbij goed bestuur en transparantie als fundamentele voorwaarden voor legitimiteit, rechtszekerheid en brede maatschappelijke ontwikkeling. Steun aan maatschappelijke organisaties draagt bij aan inclusieve samenlevingen en het behalen van de VN-ontwikkelingsdoelen.

Nederland streeft effectieve, duurzame migratiesamenwerking na. Deze moet samen met Afrikaanse partners worden vormgegeven, binnen de kaders van internationaal en Europees recht. Nederland zal ook blijven bijdragen aan het verwezenlijken van duurzame opvang van vluchtelingen en ontheemden in de regio, op basis van zelfredzaamheid en sociaaleconomische inclusie in de nationale systemen van opvanglanden. Nederland blijft ook een betrouwbare partner op de sociaaleconomische ambities, het terugdringen van (extreme) armoede in Afrika, het vergroten van voedselzekerheid, versterkte gezondheid en klimaatweerbaarheid. Een rechtvaardige klimaattransitie en het bereiken van de doelstellingen van het Parijsakkoord zijn hierbij cruciaal. Door het hele beleid nemen vrouwen en jongeren een centrale rol in.

De Nederlandse Afrikastrategie is nader uitgewerkt in een actiegerichte agenda die visie en inzet vertaalt naar herkenbare acties op de korte, middellange en lange termijn.

AFKORTINGEN

ADP	<i>Amsterdam Declarations Partnership</i>
AfCFTA	<i>African Continental Free Trade Area</i>
AfDB	Afrikaanse Ontwikkelingsbank
AIP	Afrikaans Investeringsplan
AIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken
APS	Algemeen Preferentieel Stelsel
ATAF	<i>African Tax Administration Forum</i>
AU	Afrikaanse Unie
AVVN	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
BHOS	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
BNP	Bruto Nationaal Product
BZ	Buitenlandse Zaken
CGIAR	<i>Consultative Group on International Agricultural Research</i>
COP27	2022 VN-klimaattop
CMRA	<i>European Critical Raw Materials Act</i>
DFCD	<i>Dutch Fund for Climate and Development</i>
EBRD	Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling
EC	Europese Commissie
ECOWAS	<i>Economic Community of West African States</i>
EFSD	<i>European Fund for Sustainable Development</i>
EIB	Europese Investeringsbank
EPA	Economisch Partnerschapsakkoord
EU	Europese Unie
FBB	Feministisch buitenlandbeleid
FMO	De Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
ICS	Internationale Cyberstrategie
IFAD	<i>International Fund for Agricultural Development</i>
IFI	Internationale financiële instelling
IHL	Internationaal Humanitair Recht
IKS	Internationale Klimaatstrategie
ILO	<i>International Labour Organization</i>
IMVO	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
INCLUDE	Afrikaans-Nederlands kennisplatform gericht op ontwikkeling en inclusie
IOM	<i>International Organization for Migration</i>
LHBTIQ+	Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transseksuelen, interseksuelen en queer
MER	Milieu Effect Rapportage
MHPSS	Mentale Gezondheidszorg en Psychosociale Steun
MINUSMA	<i>United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali</i>
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
NLCS	Nederlandse Cybersecuritystrategie
NVS	Nationale Veiligheid Strategie
ODA	<i>Official Development Assistance</i>
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OSA	Open Strategische Autonomie
REC	<i>Regional Economic Community</i> (in Afrika)
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
SADC	<i>Southern African Development Community</i>
SDG's	<i>Sustainable Development Goals</i> , VN-ontwikkelingsdoelen
SEAH	<i>Sexual Exploitation, Abuse and Harassment</i>
SRGR	Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten
UNCTAD	<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>
UNEP	<i>United Nations Environment Programme</i>
UNODC	<i>United Nations Office on Drugs and Crime</i>
VN	Verenigde Naties
VNO-NCW	Nederlandse werkgeversorganisaties
WASH	Water, sanitatie en hygiëne

WHO
WTO

World Health Organization, Wereld Gezondheidsorganisatie
World Trade Organization, Wereldhandelsorganisatie

INLEIDING: VERANDERENDE RELATIES, EEN NIEUWE STRATEGIE

Afrika neemt steeds meer een uitgesproken eigen plaats in op het wereldtoneel. Of het nu gaat om handel en grondstoffen, geopolitieke belangen en veiligheid, demografie, culturele identiteit of sport, de positie van Afrika blijft in gewicht toenemen. Nederland onderhoudt goede, diverse en intensieve betrekkingen met veel van de 54 Afrikaanse landen; Nederlandse kennis en expertise worden gewaardeerd. Tegelijkertijd vragen de snelle veranderingen in Afrika, en de toenemende geopolitieke en geo-economische competitie om een strategie die ons in staat stelt ook in de toekomst succesvol met Afrika te blijven samenwerken. Dat samenwerken doen we direct met Afrikaanse landen, instituties en partners, via de Europese Unie (EU) en in multilaterale verbanden.

Europa en Afrika zijn als buurcontinenten nauw met elkaar verbonden. De EU is de belangrijkste handelspartner en investeerder in Afrika, en een grote financier van ontwikkeling en humanitaire hulp. Tegelijk kijkt Europa ook met zorg naar het buurcontinent, vanwege de structurele welvaartsverschillen, de instabiliteit aan de buitengrenzen en irreguliere migratie. Omgekeerd kijkt Afrika met gemengde gevoelens naar Europa: als continent van brede samenwerking en kansen, maar ook als continent met een koloniaal verleden dat soms meet met twee maten. De wederzijdse belangen zijn groot en een goede relatie met Afrikaanse partners is onontbeerlijk om de uitdagingen van de toekomst het hoofd te kunnen bieden.

Gezamenlijke doelen en belangen dienen dan ook centraal te staan in de relatie tussen Afrika en Europa. De voor beide continenten belangrijke goede bilaterale samenwerking binnen een werkende multilaterale orde is noodzakelijk om gedeelde doelen van veiligheid, stabiliteit, mensenrechten, welvaart, duurzaamheid, internationale handel, migratie en mobiliteit te halen. De COVID-pandemie en de Russische inval in Oekraïne hebben dit opnieuw heel zichtbaar gemaakt. Zo zoekt de EU steun van Afrikaanse landen op het multilateraal toneel, en samenwerking op het migratievraagstuk en voor vermindering van ongewenste strategische afhankelijkheden. Afrikaanse landen willen erkenning van hun belangen, en hebben tegelijkertijd baat bij Europese investeringen en steun om de consequenties van mondiale uitdagingen zoals klimaatverandering het hoofd te bieden. Dit alles vraagt dan ook om samenwerking op voet van gelijkwaardigheid en het werken vanuit partnerschappen. Met deze houding en aanpak wil Nederland binnen de EU als groter geheel ook een aantrekkelijk alternatief bieden tegen de groeiende invloed van andere geopolitieke spelers.

Deze eerste Nederlandse continent-brede Afrikastrategie omvat een geïntegreerde visie op onze samenwerking met Afrika. Hiermee wil het kabinet, zoals aangegeven in het regeerakkoord, een gelijkwaardige economische ontwikkeling stimuleren, armoede verminderen, mensenrechten verbeteren en irreguliere migratie beperken. Van deze en hieraan verbonden thema's zijn de gedeelde en gewogen belangen in deze strategie uitgewerkt en wordt onze voorgenomen inzet gepresenteerd.

De Afrikastrategie kijkt tien jaar vooruit en anticipeert daarmee op structurele veranderingen in de verhoudingen tussen Afrika en Europa.¹ Deze termijn overlapt met de tweede implementatiefase van de *'Agenda 2063: The Africa We Want'* van de Afrikaanse Unie (AU). Net als de *Agenda 2063* beslaat de Nederlandse strategie heel Afrika; de kunstmatige scheiding in het beleid tussen Noord-Afrika en Sub-Sahara Afrika laten we los. Daarbij houden we wel oog voor de grote verschillen binnen het Afrikaanse continent tussen regio's en afzonderlijke landen. De strategie bouwt voort op de doelstellingen, thematische en geografische prioriteiten van het bestaande Nederlands beleid. De Afrikastrategie put ruim uit deze beleidsdocumenten² en hun uitvoeringskaders en wil daarmee coherentie in beleid bevorderen.

De strategie omvat ook een actiegerichte agenda die visie en inzet vertaalt naar herkenbare acties op de korte, middellange en lange termijn. We zijn ons ervan bewust dat de veranderende

¹ Motie Kuik en Amhaouch over de Afrika Taskforce en een Afrika Strategie voor het komende decennium (Kamerstukken II, 35570 XVII, nr. 24)

² BHOS-nota 'Doen waar Nederland goed in is', de Hoofdlijnen beleid Ministerie van Buitenlandse Zaken, de Internationale Klimaatstrategie (IKS), de Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie, het feministisch buitenlandbeleid, de strategie voor jongeren in ontwikkelingsbeleid (*Youth at Heart*), de Rijksbrede Veiligheidsstrategie, de Internationale Cyberstrategie (ICS), de beleidskaders voor Versterking Maatschappelijk Middenveld, Multilateralisme, Mensenrechten, Migratie, Grondstoffen, en Voedselzekerheid, het herziene actieplan Beleidscoherentie voor Ontwikkeling, en de Kamerbrief open strategische autonomie (OSA).

verhoudingen vragen om belangenafwegingen en keuzes die soms nu al, maar vaak pas gaandeweg de uitvoering van de strategie gemaakt kunnen worden.

Deze Afrikastrategie is tot stand gekomen op basis van brede consultaties en verdiepende gesprekken met maatschappelijke partners, kennisinstellingen, bedrijven, diaspora, internationale organisaties en overheden, in Nederland, in Europa en bovenal in Afrika zelf.³ Ook is gebruik gemaakt van het briefadvies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV).⁴

HOOFDSTUK 1: EEN CONTINENT IN BEWEGING

Afrika en Afrika's positie in de wereld zijn de laatste twintig jaar sterk veranderd, zij het met grote verschillen tussen afzonderlijke landen en regio's. Deze veranderingen, die de komende periode zullen doorzetten, worden aanzienlijk beïnvloed door ontwikkelingen in de mondiale politieke en economische machtsbalans. Vier clusters van trends vormen samen de achtergrond voor de keuzes die Nederland maakt voor onze toekomstige inzet in en met Afrika: de toename van de geopolitieke competitie om invloed en grondstoffen; aanhoudende instabiliteit, onrust en gewapende conflicten; de kansen en uitdagingen die gepaard gaan met de zeer snel groeiende, jonge bevolking; en de blijvende welvaartsverschillen met Europa en de rest van de wereld. Deze worden hieronder kort beschreven.

Geopolitieke competitie in en om Afrika

- Het belang van Afrika groeit en vertaalt zich in een toename van een geopolitieke competitie op het Afrikaanse continent. De aanwezigheid van landen als China, India, Japan, de Golfstaten, Rusland en Turkije op het Afrikaanse continent is de afgelopen decennia sterk toegenomen. Deze spelers intensiveerden diplomatieke, handels- en militaire relaties met Afrikaanse partners.
- Het relatieve economische en politieke gewicht van de EU en Nederland in Afrika neemt af. De onomkeerbare opkomst van China wereldwijd, en de daarmee gepaard gaande verschuiving van economisch gewicht naar Azië, is bij uitstek zichtbaar op het Afrikaanse continent. China gebruikt zijn investeringen in (digitale) infrastructuur, telecom en duurzame energie om economische maar ook politieke en veiligheidsbelangen te dienen.
- China heeft een groeiende controle over de grondstofketens. Afrika heeft voorraden van grondstoffen, waaronder zeldzame aardmetalen, die essentieel zijn voor de energietransitie. Veel grondstoffen die in Afrika gewonnen worden gaan momenteel eerst naar China voor raffinage voordat ze in Europa terecht komen. Dit maakt de EU kwetsbaar. Het ontnemt tegelijkertijd Afrika de mogelijkheid te profiteren van waardetoevoeging op het continent zelf en van de directe handel met Europa.
- Militaire activiteit van non-statelijke actoren zoals de Wagner Group en wapenleveranties aan instabiele en niet-democratische regimes leiden tot een toenemende lokale en grensoverschrijdende onveiligheid. De nationale overheden in deze landen hebben steeds meer moeite hun bevolking te beschermen en de veiligheid in de hoofdstad te waarborgen, laat staan in afgelegen gebieden. Volgens verschillende bronnen zou de Wagner Group actief zijn in onder andere de Centraal Afrikaanse Republiek, Mali, Soedan en Libië. De Russische Federatie probeert met beperkte militaire steun haar geopolitieke footprint in Afrika te vergroten en de invloed van Westerse landen terug te dringen.
- Met 28% van de stemmen van Afrikaanse landen in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) is Afrika een belangrijke partner op het gebied van veiligheid, en voor het handhaven en bevorderen van de internationale rechtsorde. Hoewel Afrika en Europa beide baat hebben bij effectief multilateralisme, vinden Europese en Afrikaanse landen elkaar niet automatisch op mondiale vraagstukken. De aanhoudende en georganiseerde manipulatie van informatie en verspreiding van desinformatie in Afrika door onder andere Rusland is in dit kader zorgwekkend.

³ Motie Hammelburg over consultaties Afrikastrategie (Kamerstuk II 2021/22, 34952, nr. 165)

⁴ AIV Briefadvies 36: Urgentie van een nieuwe Nederlandse Afrikastrategie, 14 juli 2022.

Aanhoudende instabiliteit, onrust en gewapende conflicten

- Er is sprake van een toename van (politieke) instabiliteit, onrust en gewapende conflicten op het Afrikaanse continent. Op dit moment is Afrika het continent waar de dreiging van (jihadistische) gewelddadige extremistische groeperingen het snelst toeneemt - en waar hun acties de meeste slachtoffers eisen. Landen met ernstige problemen van instabiliteit blijven ver achter bij het bereiken van duurzame ontwikkeling (VN-ontwikkelingsdoelen), vooral wanneer instabiliteit ontaardt in gewelddadig conflict.
- Extremistische organisaties spelen in op diepgewortelde onvrede, etnische en religieuze profileren en gebrek aan (economisch) toekomstperspectief onder de veelal jonge bevolking. Meerdere jihadistische organisaties, al dan niet gelieerd aan Islamitische Staat en Al-Qaida, benutten het machtsvacuüm dat bestaat in verschillende Afrikaanse landen. Zij profiteren tevens van (banden met) de georganiseerde misdaad, waaronder illegale handel in wapens, grondstoffen en drugs, en mensenhandel.
- Blijvende instabiliteit in de Sahel, de Hoorn van Afrika en Noord-Afrika leidt tot meer druk op de zuidgrens van Europa. Sociaaleconomische oorzaken die zorgen voor gebrek aan opties en toekomstperspectief, politiek-maatschappelijke oorzaken die gevoelens van onrecht en onveiligheid voeden, en de impact van klimaatverandering op het dagelijks bestaan zijn grondoorzaken van instabiliteit. Deze meervoudige instabiliteit leidt niet alleen tot mogelijke rekrutering door gewelddadige extremistische groeperingen, maar zal naar verwachting ook zorgen voor toenemende migratiestromen van mensen die hun land willen of moeten verlaten.

Een jonge, zelfbewuste en *connected* bevolking

- In 2050 woont de helft van alle jongeren wereldwijd in Afrika. De helft van de 54 landen in Afrika zal tussen nu en 2050 bijna met een bevolkingsverdubbeling te maken krijgen. De totale bevolking van Afrika zal naar verwachting verdubbelen van 1,2 tot 2,4 miljard inwoners. De verwachting is dat de komende decennia steeds meer megasteden met tientallen miljoenen inwoners zullen ontstaan op het Afrikaanse continent. Het is een grote uitdaging om deze snelgroeiende en jonge bevolking van banen, onderdak, onderwijs, zorg, goede voeding, connectiviteit en veiligheid te voorzien. Waar dit lukt creëert dit enorme kansen voor een grote welvaartssprong.
- Jongeren profileren zich, zowel *online* als *offline*, als motor van verandering op het Afrikaanse continent. Met politieke ruimte en toegang tot de noodzakelijke digitale infrastructuur zullen zij steeds vaker komen met innovatieve en digitale oplossingen voor maatschappelijke, economische en klimaatuitdagingen. Waar zij deze ruimte niet krijgen, zal de welvaartssprong uitblijven, en zal de snelle bevolkingsgroei bovendien het risico op sociale en politieke onrust en (gewapende) conflicten en instabiliteit verhogen.
- De nieuwe generaties leggen steeds meer nadruk op een sterke culturele identiteit, Afrikaans erfgoed en gemeenschappelijke Afrikaanse waarden en ethiek. Mede gevoed door een groeiende invloed van diverse geopolitieke spelers in Afrika, worden de EU en haar lidstaten in toenemende mate hypocrisie en neokolonialisme verweten en gewezen op de erfenis van het koloniale verleden. Dit verleden werkt door in de manier waarop Afrika en Europa zich tot elkaar verhouden ten aanzien van de grote uitdagingen van de 21e eeuw.

Blijvende welvaartsverschillen met Europa en de rest van de wereld

- Het welvaartsniveau en de economische integratie van Afrika blijven achter bij de rest van de wereld. De verwachtingen voor groei en duurzaamheid op het Afrikaanse continent variëren mede als gevolg van verschuivingen in de mondiale economische en politieke machtsbalans. De *Africa Poverty Clock*⁵ laat sinds 2020 weer een toename zien van armoede op het Afrikaanse continent, die samenhangt met de COVID-pandemie. De onaanvaardbare niveaus van armoede en ongelijkheid zullen zich steeds meer concentreren in conflictgebieden. Tegen het einde van het huidige decennium wordt een daling in de armoede verwacht.
- Los van interne Afrikaanse factoren blijkt de opeenstapeling en doorwerking van externe factoren een negatieve impact op de welvaartsgroei in Afrika te hebben. Deze externe factoren zijn onder meer de financiële crisis, de COVID-pandemie, klimaatverandering, de

⁵ <https://www.uneca.org/africa-poverty-clock>

schuldenproblematiek (waardoor publieke diensten als onderwijs en gezondheidszorg ondergefinancierd blijven of raken), de Russische invasie in Oekraïne en de toenemende rivaliteit tussen systemen op geopolitiek niveau.

- Migratie als gevolg van gebrek aan toekomstperspectief zet door, zowel tussen en binnen Afrikaanse landen alsook naar andere continenten. De wens om buiten het continent werk te zoeken of een bestaan op te bouwen is blijvend. Hoewel verschillende Afrikaanse landen de afgelopen decennia (tot de COVID-pandemie) een indrukwekkende economische ontwikkeling hebben doorgemaakt, vertaalt deze groei zich onvoldoende door in banen. Werkloosheid onder de jonge bevolking is een groot probleem; op het platteland, waar nu nog 60% van de bevolking woont, en zeker ook in de zeer snel groeiende Afrikaanse steden.

HOOFDSTUK 2: UITGANGSPUNTEN

Nederland hanteert vijf uitgangspunten voor de uitwerking van de Nederlandse inzet van deze nieuwe Afrikastrategie. We gaan uit van gedeelde, Nederlandse en Afrikaanse belangen. Universele waarden en mensenrechten blijven van belang, en we werken op voet van gelijkwaardigheid samen. Aansluitend zijn de EU/AU gemeenschappelijke visie, evenals de coherentie van beleid en inzet, belangrijke uitgangspunten die in dit hoofdstuk uiteen worden gezet.

Gedeelde, Nederlandse en Afrikaanse belangen

Europa en Afrika hebben een groot gedeeld belang in het aanpakken van de urgente uitdagingen van onze tijd op het gebied van klimaatverandering, veiligheid, armoedebestrijding en vergroting van de welvaart. Veel onderwerpen die in deze strategie beschreven worden, zoals een functionerend handelssysteem, een versterkt ondernemersklimaat, verduurzaming van grondstoffenketens en verbeterde cyberveiligheid, raken dan ook aan de belangen van zowel Afrikaanse landen als Nederland.

Tegelijkertijd komen onderwerpen aan de orde in deze Afrikastrategie, zoals de energietransitie en migratie, waarbij de belangen niet automatisch overeenkomen. In dat geval zal de erkenning van ieders belangen, en de ruimte die wederzijds gegeven wordt om de eigen belangen en waarden te verwoorden, de relatie bepalen. Dit is de toetssteen die Afrika zal gebruiken om ons op onze eigen verantwoordelijkheden te wijzen. Nederland zal zijn belangen, ook in deze strategie, duidelijk aangeven en tegelijkertijd Afrikaanse partners uitdrukkelijk vragen naar hun belangen.

We zijn ons ervan bewust dat er een mogelijke spanning bestaat tussen uiteenlopende belangen en waarden. In de samenwerking met Afrikaanse partners op gedeelde belangen en strategische vraagstukken blijft Nederland oog houden voor de (democratische) legitimiteit van de gesprekspartners, het bevorderen van de multilaterale orde en het uitdragen van (internationale) waarden, normen en belangen waar Nederland en de EU voor staan. De *AU Agenda 2063* (zie Box 1), de VN-ontwikkelingsdoelen, de EU-AU samenwerking en andere internationale afspraken vormen hiervoor de basis.

Universele waarden en mensenrechten

Universele mensenrechten zijn gebaseerd op menselijke waardigheid, vrijheid, non-discriminatie en gelijkheid. Dit is internationaal vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) en uitgewerkt in mensenrechtenverdragen en vele instrumenten van *soft law*. Hoe vaak en krachtig antidemocratische of autoritaire regimes het tegendeel beweren, mensenrechten worden wereldwijd breed erkend en ondersteund. Dat blijkt onder meer uit de verschillende mensenrechtenverdragen die de afgelopen jaren geratificeerd en geïmplementeerd zijn, vaak op initiatief van landen uit de *Global South*, alsook de aspiraties verwoord op dit gebied in de *Agenda 2063* van de AU (zie Box 1). Deze universaliteit blijkt ook uit de samenwerking tussen vele landen wereldwijd op het terrein van mensenrechten, en de vele bedrijven en organisaties die zich verbinden aan gelijkheids- en non-discriminatieprincipes.

Burger-, politieke, sociale, economische en culturele rechten dragen bij aan een groter goed: het recht van ieder mens om zich in vrijheid, gelijkheid en waardigheid te ontwikkelen naar diens volledige potentieel. Nederland blijft pal staan voor het principe van universele en individuele

rechten. Conform het feministisch buitenlandbeleid wordt extra aandacht besteed aan de positie van vrouwen en meisjes. Hoewel vrouwen en meisjes de helft van de wereldbevolking uitmaken, is er nog altijd sprake van structurele genderongelijkheid. Dat geldt vaak nog sterker voor minderheden, zoals LHBTIQ+ personen. Daarbij bepalen andere factoren zoals etniciteit, religie en (lichamelijke) beperking vaak de mate waarin er sprake is van additionele (on)gelijke behandeling. De lokale context zal mede bepalen op welke wijze landen als Nederland kunnen bijdragen aan het beschermen en bevorderen van de mensenrechten, gelijke rechten en gelijke kansen. Immers, erkenning dat culturele en historische verscheidenheid invloed hebben op de benadering van mensenrechten, kan de universele aanvaarding van diezelfde mensenrechten bevorderen.

Gelijkwaardigheid

De realiteit van een opkomend Afrika en veranderende mondiale verhoudingen vraagt nadrukkelijk om een samenwerking op voet van gelijkwaardigheid die de volle breedte van de relatie tussen Afrika en Europa omvat. Gelijkwaardigheid stelt de relatie centraal en verlangt dat hierin structureel geïnvesteerd wordt. Gelijkwaardigheid vraagt om begrip van en voor elkaars positie, erkenning van de gedeelde historie, en bereidheid elkaar te ondersteunen op onderwerpen die voor de ander belangrijk zijn. Deze continent-brede Afrikastrategie zet dan ook nadrukkelijk in op partnerschappen en daarbij het beter samenwerken met Afrikaanse instituties. In een succesvolle, gelijkwaardige samenwerking komen belangrijke zaken samen: het behartigen van Nederlandse, Afrikaanse en wederzijdse economische en strategische belangen; het bevorderen van (regionale) stabiliteit; het maken van mobiliteits- en migratieafspraken; het behalen van de VN-ontwikkelingsdoelen (SDG's) en de *Agenda 2063* van de AU; en het vergroten van de welvaart en de klimaatweerbaarheid van mensen en gemeenschappen in Afrika en Europa. Van groot belang voor gelijkwaardigheid is ten slotte dat er meer oog is voor de (mogelijk negatieve) impact op Afrika van Nederlands en Europees beleid en handelen, en daar adequaat mee om te gaan in de besluitvorming.

Werken vanuit de EU/AU gemeenschappelijke visie

De EU, ons primaire handelingsplatform, en de AU zijn belangrijke partners als het gaat om handel en investeringen, veiligheid, de duurzame energietransitie, internationale samenwerking en humanitaire hulp, en behalen van de VN-ontwikkelingsdoelen. De EU zet in op samenwerking met Afrika om samen de uitdagingen van de 21^e eeuw aan te gaan, gemeenschappelijke belangen te behartigen, en de gemeenschappelijke toekomst van Europa en Afrika verder vorm te geven. Tijdens de EU-AU Top van februari 2022 zijn concrete afspraken gemaakt over een hernieuwd partnerschap waarin solidariteit, veiligheid, vrede en blijvende duurzame economische ontwikkeling en welvaart voor de burgers van beide unies centraal staan. Nederland werkt vanuit de visie van het *Africa-EU Partnership* via de EU en in samenwerking met EU-lidstaten, en onderhoudt tegelijkertijd zelf intensieve relaties met veel Afrikaanse landen en partners. Dit vraagt ook binnen de EU een versterkte Nederlandse inzet om onder meer de *Global Gateway* tot een succes te maken.

Volgens de visie van het partnerschap zullen gemeenschappelijke prioriteiten, gedeelde waarden en het internationaal recht worden bevorderd, en wederzijdse belangen en collectieve goederen beschermd. Dit omvat ook expliciet de bescherming van de mensenrechten en de rechtsstaat; het bevorderen van gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen in alle aspecten van het leven. Tevens zijn er afspraken gemaakt over de bescherming van klimaat en biodiversiteit, het stimuleren van duurzame en inclusieve economische groei, en het aanpakken van ongelijkheid. De aandacht is bovendien gevestigd op acute uitdagingen, waaronder de schuldenproblematiek en de productie van en eerlijke toegang tot vaccins, medicijnen en medische hulpmiddelen.

Coherentie van beleid en inzet

We zijn ons ervan bewust dat onze eigen geloofwaardigheid en de effectiviteit van ons beleid onder druk komen te staan door inconsistent handelen. Alleen als onze daden stroken met onze woorden kunnen we een betrouwbare en geloofwaardige partner zijn en blijven voor Afrika. Coherentie van beleid draagt in grote mate bij aan de geloofwaardigheid van Nederland en Europa in Afrika. Bij nieuw beleid zullen de belangen van en effecten op betrokken landen worden

meegewogen.⁶ De Herziening actieplan beleidscoherentie voor ontwikkeling⁷ van eind 2022 legt de nadruk op onderwerpen die direct verband houden met het realiseren van de VN-ontwikkelingsdoelen. Nederland kan door coherent beleid te voeren, zowel bilateraal als via de EU, onder andere het verschil maken op thema's als klimaat, voedsel en water; onwettige geldstromen en belastingontwijking; en vaccin- en mondiale gezondheidsongelijkheid.

Box 1. Agenda 2063: The Africa We Want

De Afrikaanse Unie startte in 2013 met een langjarige ontwikkelagenda voor Afrika: [Agenda 2063: The Africa We Want](#). Deze agenda presenteert een continent-brede visie voor meer politieke en economische integratie en ontwikkeling, uitgewerkt in zeven aspiraties:

1. Een welvarend Afrika gebaseerd op inclusieve groei en duurzame ontwikkeling
2. Een geïntegreerd continent dat zich politiek verenigt op basis van de idealen van Pan-Afrikanisme en de Afrikaanse Renaissance
3. Een Afrika van goed bestuur, democratie, respect voor mensenrechten, het recht en de rechtsstaat
4. Een vredig en veilig Afrika
5. Een Afrika met een sterkte culturele identiteit, gedeeld erfgoed, gedeelde waarden en ethiek
6. Een Afrika met een mensen-gedreven ontwikkeling, bouwend op het potentieel van Afrikanen, met name vrouwen en jongeren, en zorgend voor kinderen
7. Een sterk, verenigd en weerbaar Afrika, een invloedrijke speler en partner op het wereldtoneel

De *Agenda 2063* identificeert een aantal basisvereisten, waaronder: Afrikaans eigenaarschap en zelfbewustzijn; het inzetten van de eigen rijkdom van Afrika voor de ontwikkeling van het continent; democratisch, capabel, *accountable*, en responsief leiderschap en instituties; een pan-Afrikaans perspectief op solidariteit; en integratie en samenwerking op continentale en globale vraagstukken. Met tienjarenplannen wordt de *Agenda 2063* omgezet in concrete acties.

HOOFDSTUK 3: SAMENWERKING VANUIT GEZAMENLIJKE DOELEN EN WEDERZIJDSE BELANGEN

Afrika's potentieel en uitdagingen vragen om een ambitieuze en positieve toekomstgerichte agenda. Na uitgebreide consultatie met diverse Nederlandse, internationale en bovenal Afrikaanse partners zetten we uiteen wat de voorgenomen Nederlandse samenwerkingsinzet zal zijn op het Afrikaanse continent op het gebied van economische ontwikkeling; veiligheid en stabiliteit; migratie, opvang en terugkeer; alsook armoede bestrijding, voedselzekerheid en klimaatweerbaarheid. Op alle onderdelen van het Nederlandse beleid en optreden zal de komende jaren met steeds meer diepgang een genderlens worden gehanteerd, in lijn met de hoofdlijnen van het feministisch buitenlandbeleid⁸. Het bevorderen van gendergelijkheid, vrouwenrechten en de rechten van gemarginaliseerden zijn integrale aspecten van het Nederlandse buitenlandbeleid. Om recht te doen aan de diversiteit tussen landen en regio's zal de uitvoering hiervan in verdere consultatie met betrokken partners vorm krijgen.

3.1 Gelijkwaardige economische ontwikkeling

Inzet:

- Bevorderen van economische groei in Europa en Afrika en het beter benutten van de groeiende afzetmarkt en het investeringspotentieel in Afrika.

⁶ Beleidskompas.nl

⁷ Kamerbrief Herziening actieplan beleidscoherentie voor ontwikkeling van 25 november (BZDOC-1952392878-41)

⁸ Kamerbrief Feministisch buitenlandbeleid dd 8 november 2022 (BZDOC-1584136316-39)

- Bevorderen van economische integratie en het ondersteunen van Afrikaanse partners bij het vormgeven van import- en exportregelgeving.
- Gelijkaardige economische relaties met inzet op het maken van wederzijds aantrekkelijke afspraken over handel.
- Bevorderen van de integratie van Afrikaanse bedrijven in waardeketens met Nederland en de EU, en de verduurzaming daarvan, in samenwerking met lokale, Europese partners en maatschappelijke organisaties.
- Ondersteunen van Nederlandse en Afrikaanse bedrijven en kennisinstellingen bij hun activiteiten op het Afrikaanse continent en in het bijzonder bij hun bijdrage aan verduurzaming, digitalisering en de verdere ontwikkeling van de agrifoodsector en andere complexe uitdagingen in Afrikaanse economieën.
- Ondersteunen van het creëren van randvoorwaarden zoals bestrijden van corruptie, en bevorderen van gezond financieel beheer en de *rule of law*.
- Inzetten op win-win partnerschappen met grondstofrijke ontwikkelingslanden gericht op duurzame winning, verwerking en handel van kritieke grondstoffen.
- Ondersteunen van eerlijke en inclusieve energietransities op basis van hernieuwbare energie en gericht op het bereiken van universele toegang tot energie.
- Bevorderen van veilige en inclusieve digitalisering die bijdraagt aan economische kansen en werkgelegenheid, en verbeterde toegang tot sociale en gezondheidsdiensten.

3.1.1 Een welvaartssprong met de private sector, kennis en vaardigheden als motor

Nederland wil bijdragen aan een snellere en vooral ook inclusieve welvaartsgroei in Afrika en Europa. Hiervoor is de Nederlandse en Afrikaanse private sector onmisbaar. Als banenmotor en als producent van welvaart. Dit vraagt om langdurige investeringen in de combinatie van macro-economische stabiliteit, rechtsbescherming en verdere formalisering van de (vaak grote) informele sector. Belangrijke speerpunten voor verdieping zijn de ontwikkeling van de Afrikaanse private sector en het creëren van werkgelegenheid, verduurzaming, de digitale transitie, de integratie van Afrikaanse ondernemers in Europese waardeketens en de verduurzaming daarvan, de agrifoodsector, ontwikkelingsrelevante infrastructuur, en regionale handel. We werken op deze punten samen met Afrikaanse (publieke en private) partners, ontwikkelingsbanken (zoals FMO) en andere financiële instellingen (zoals Atradius Dutch State Bank dat exportkredietverzekeringen levert aan ons bedrijfsleven), het Nederlandse bedrijfsleven, en kennisinstellingen en partners uit het maatschappelijk middenveld.

In samenhang met de Afrikastrategie van VNO-NCW en MKB-Nederland versterken we het lokale ondernemingsklimaat en stimuleren we ontwikkelingsrelevante infrastructuur, via *Invest International*, de EU en multilaterale ontwikkelingsbanken evenals middels onze beleidsinzet om, in samenwerking met gelijkgezinde partners, duurzame vormen van aanbesteding te bevorderen. Daarnaast dragen we bij aan economische kansen op het gebied van vergroening en digitalisering, waaronder het versnellen van de transitie naar meer duurzame en digitale bedrijfsmodellen. Vergroening en digitalisering gaan samen met het tegengaan van misstanden op het gebied van mens en arbeid (zoals gedwongen arbeid, kinderarbeid, onveilige en ongezonde arbeidsomstandigheden) en het bevorderen van leefbare lonen en inkomens op het Afrikaanse continent. We geven hierbij prioriteit aan samenwerking met de acht 'combinatielanden' uit de BHOS-nota 'Doen waar Nederland goed in is' (zie 3.4.3), maar houden oog voor substantiële kansen in andere Afrikaanse markten. We zetten hierbij met onze instrumenten en in overleg met de *Taskforce Handelsbevordering* Nederland-Afrika extra in op concrete kansen voor onze agrifoodsector.⁹

Groene sleepboten

Werkkapitaal dekking voor groene schepen: *Invest International* heeft voor Damen Shipyards een *secured loan*-faciliteit ingezet om door Damen gebouwde groene sleepboten te leasen aan MKB-klienten in Afrika. Elk schip wordt verhuurd aan een specifieke klant, de klant kan het schip tijdens de leaseperiode kopen. Deze lease-oplossing maakt het voor particuliere bedrijven en

⁹ Motie Klink en Amhaouch over het bevorderen van duurzame voedselproductie in Afrika (Kamerstuk II 2021/22, 34 952, nr. 166); en motie Amhaouch en Klink over het in de Afrikastrategie opnemen van een intensievere handelsrelatie tussen Nederland en Afrika op agrarisch gebied (Kamerstuk II 2021/22, 34 952, nr. 168).

havenautoriteiten in Afrika mogelijk om ultramoderne schepen te exploiteren, die *state-of-the-art* zijn qua veiligheid, duurzaamheid en efficiëntie.

Nederlandse bedrijven en het MKB, en startups vanuit de diaspora in het bijzonder, kunnen de verbinding met Afrika versterken. Om Nederlandse ondernemers en hun Afrikaanse partners op weg te helpen in beloftevolle Afrikaanse groeimarkten blijft het komende decennium een combinatie van ambitie, realisme en samenwerking nodig. Ambitie, omdat zowel het kabinet als ons bedrijfsleven de potentie en het economische en geopolitieke belang zien van vruchtbare economische relaties. Realisme, omdat ondernemen in Afrika een langere adem, meer flexibiliteit en meer risicomanagement vergt dan in nabije markten. Goede samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven, kennisinstellingen en partners uit het maatschappelijk middenveld is onontbeerlijk voor het zorgen voor een gelijk speelveld, voor het verduurzamen van handelsketens en het wegnemen van knelpunten waarop we invloed hebben, en voor het uitvoeren van waardevolle marktstudies, economische missies of evenementen. Afrikaanse én Nederlandse ondernemers vragen in dit kader eensgezind om ook de processen voor de verstrekking van visa voor hun intercontinentale verkeer te verbeteren, inclusief rechtstreekse visaverstrekking door Nederland in groeimarkten.

De transitie naar groen en digitaal maar ook de zorgsector kan miljoenen extra banen opleveren in Afrika mits de aansluiting tussen de kwaliteit van onderwijs, de behoefte van werkgevers en de sectoren die perspectief bieden op fatsoenlijk werk verbeterd wordt. Nederland steunt daarom het beroeps- en hoger onderwijs in Afrikaanse landen met een nieuw en langjarig programma dat inzet in op kennis én vaardigheden. Dit biedt Afrikaanse jongeren een betere voorbereiding op de lokale arbeidsmarkt, wat bijdraagt aan de versterking van hun economische en maatschappelijke perspectieven. De toegang en deelname van jonge vrouwen aan beroepsonderwijs en de link naar de arbeidsmarkt krijgen prioriteit.

Om een brug te slaan naar de met name jongere bevolking op het Afrikaanse continent investeren we eveneens in wederzijdse en gelijkwaardige onderwijs- en wetenschapssamenwerking, beurzen programma's en culturele samenwerking. Dit gebeurt bijvoorbeeld vanuit de Nederlandse internationale kennis- en talentstrategie (IKT). De IKT richt zich op het bevorderen van de kwaliteit van het (hoger) onderwijs en de wetenschap in Nederland via versterking van internationale samenwerking. In de kennissamenwerkingsrelatie met Afrika staan het aangaan en versterken van gelijkwaardige, duurzame partnerschappen centraal. In de IKT is Zuid-Afrika benoemd als focusland.

Het Challenge Fund for Youth Employment

Het *Challenge Fund for Youth Employment* richt zich op het creëren van toekomstperspectief voor 200.000 jongeren (waarvan de helft vrouw) door te investeren in fatsoenlijk werk en inkomen, in onder meer de Sahel, de Hoorn van Afrika, en Noord-Afrika. In samenwerking met het bedrijfsleven en andere relevante stakeholders worden initiatieven ontwikkeld gericht op het bijbrengen van bijvoorbeeld digitale vaardigheden en *soft skills* aan jongeren. Door jongeren actief te betrekken bij het programma, kunnen hun ideeën en wensen worden meegenomen en kan er gezamenlijk worden gewerkt aan het versterken van de economische kansen voor jongeren.

3.1.2 Economische banden en de Afrikaanse vrijhandelszone

De AU werkt toe naar de *African Continental Free Trade Area* (AfCFTA), wat de grootste vrijhandelszone in de wereld zal gaan worden. Deze vrijhandelszone kan volgens de Wereldbank 30 miljoen Afrikaanse burgers uit de armoede trekken en biedt marktkansen voor zowel Afrikaanse als Nederlandse ondernemers. Nederland steunt de AfCFTA via een nieuw *Team Europe Initiative*. Dit is gericht op samenwerking om het AfCFTA-secretariaat in staat te stellen het doel van meer handel te operationaliseren. De verwachting is dat de AfCFTA een nieuw kader biedt voor besprekingen over gelijkwaardige economische relaties.

Waar de AfCFTA slechts in de toekomst als basis voor een handelsverdrag met de EU zou kunnen dienen, zijn de Afrikaanse *Regional Economic Communities* (REC's) nu de logische gesprekspartners. Nederland ziet de meerwaarde in deze REC's en zet in op nadere economische

samenwerking. Op het gebied van handelsbevordering, handelsfacilitatie en economische integratie zijn REC's belangrijk voor het bepalen van gemeenschappelijke externe tarieven, en voor het maken van gezamenlijke afspraken over import en export met landen binnen en buiten de REC. Nederland werkt samen met landen in Oost- en West-Afrika om verschillende handelscorridors verder te ontwikkelen.

Momenteel worden de handelsrelaties met Afrikaanse landen gereguleerd via het Algemeen Preferentieel Stelsel¹⁰ (APS) of via een bilateraal akkoord, zoals de Economische Partnerschapsakkoorden¹¹ (EPA's). Ten aanzien van het versterken van de bilaterale handelsbetrekkingen, ook met landen die niet langer onder het APS vallen, spant Nederland zich in om nadere afspraken te maken met Afrikaanse landen. Hierbij zetten we met name in op (interim) EPA's met individuele landen of groepen van landen om duurzame handel en ontwikkeling te stimuleren.¹² Verder zet Nederland zich in voor de heronderhandelingen van investeringsbeschermingsovereenkomsten op basis van de eerdere modeltekst.^{13 14}

Naast het stimuleren van investeringen in Afrika is het ook belangrijk aandacht te blijven schenken aan het stellen en creëren van randvoorwaarden voor dergelijke investeringen, zoals het bestrijden van corruptie, en het bevorderen van gezond financieel beheer en *rule of law* (zie ook 3.2.2 en 3.4.4).

De verschillen tussen Afrika en de EU zijn groot als het gaat om economisch gewicht, economische integratie, het opleidingsniveau van werknemers, en de organisatiegraad en verduurzaming van ketens. We erkennen dat deze verschillen bestaan en zoeken samen naar mogelijkheden deze te overbruggen.

3.1.3 Duurzame en verantwoorde handel en waardeketens

De BHOS-beleidsnota geeft aan dat het kabinet zich richt op het ondersteunen van bedrijven op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO), een handelssysteem dat beter werkt voor ontwikkelingslanden, en het bevorderen van handel tussen Afrika en de EU door middel van handelsfacilitatieprogramma's.

De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen blijven leidend voor het Nederlandse IMVO-beleid.¹⁵ Toepassing van deze richtlijnen en van (aanstaande) IMVO wetgeving zorgen ervoor dat bedrijven risico's voor mens en milieu in hun ketens in kaart brengen en aanpakken. Dit geldt ook voor risico's in waardeketens van Nederlandse bedrijven die zich uitstrekken tot in Afrikaanse landen. Er is een IMVO-steunpunt opgezet om Nederlandse bedrijven, samen met hun Afrikaanse partners, te helpen bij de toepassingen van vrijwillige standaarden en (toekomstige) regelgeving.¹⁶ Hiervoor is ook een subsidieregeling opgezet. Zo is er ondersteuning voor bedrijven die binnen een sector willen samenwerken op de zes stappen van 'gepaste zorgvuldigheid' (*due diligence*) zoals omschreven in de OESO-richtlijnen. Ook zet het kabinet zich ervoor in dat productielanden baat hebben bij de verwachte Europese regelgeving voor verduurzaming van handels- en productieketens.

Flankerend aan bovengenoemd IMVO-beleid blijft Nederland producenten en stakeholders (maatschappelijke organisaties en overheden) in Afrika ondersteunen bij het verduurzamen van handelsketens met OS-programma's en -partnerschappen zoals Initiatief Duurzame Handel, Solidaridad, het Vakbond Medefinanciering Programma, Power of Voices Partnerschappen, CBI,

¹⁰ Kamerstukken II, 22 112, nr. 3586.

¹¹ EPA's zijn asymmetrische handelsakkoorden die aan Afrikaanse landen voor hen gunstige handelsvoorwaarden verstrekken, zoals onmiddellijke tarief- en quotavrije toegang tot de EU voor producten. Daarbij kunnen aanvullend afspraken worden gemaakt over verdiepende onderwerpen als diensten, investeringen en handel & duurzame ontwikkeling.

¹² De Kamer wordt regulier over de voortgang van de onderhandelingen over handelsakkoorden geïnformeerd via de voortgangsrapportage handelsakkoorden die gezamenlijk met de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken Handel aangeboden wordt.

¹³ Kamerstukken II, 34952, nr. 32.

¹⁴ Bijlage bij Kamerstukken II, 21 501-02, nr. 2619.

¹⁵ Motie Hammelburg over OESO-richtlijnen voor IMVO en de Afrikastrategie (Kamerstuk II 2021/22, 34952, nr. 164)

¹⁶ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/imvo-steunpunt>

(een opvolger voor) het Fonds Kinderarbeid (FBK) en Fonds Verantwoord Ondernemen (FVO) bij RVO, en programma's met internationale partners zoals de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en diens *International Training Centre*.

Het stimuleren van handel is belangrijk om economische groei en concurrentievermogen te versterken. Nederland kan lokale ondernemingen helpen te voldoen aan EU-standaarden. Voor ontwikkelingslanden is hulp bij het verkrijgen van markttoegang een belangrijk thema. Naast nieuwe kansen leveren nieuwe (Europese) eisen aan duurzaamheid, IMVO en voedselveiligheid ook uitdagingen op voor Afrika. Afrikaanse landen beschouwen onze eisen ter bescherming van milieu, mens, consument en (lange termijn) economische ontwikkeling veelal als het eenzijdig opleggen van handelsregels, en daarmee marktbescherming. Nederland wil daarom graag via een open dialoog met Afrikaanse landen hun perspectief meewegen bij de ontwikkeling en uitvoering van import- en exportregels. Zo draagt Nederland bij aan de *Standards & Trade Development Facility* van de Wereldhandelsorganisatie (WTO), die technische assistentie verleent aan Afrikaanse landen om te voldoen aan voedselveiligheidsstandaarden voor de export naar onder meer de EU. Voorts zorgt Nederland dat het perspectief van ontwikkelingslanden wordt betrokken in internationale afspraken en wet- en regelgeving. Zo draagt Nederland bij aan een systeem waarin het bedrijfsleven van ontwikkelingslanden beter kan deelnemen aan het internationale handelssysteem.

Het kabinet zet zwaarder in op het ondersteunen van ontwikkelingslanden om hun exportkansen te vergroten, bijvoorbeeld met logistieke oplossingen. Dit geldt ook voor flankerend beleid op bijvoorbeeld capaciteitsopbouw om markttoegang voor Afrikaanse bedrijven in de toekomst te continueren en verdiepen. Hierbij is het Centrum tot Bevordering van de Import uit ontwikkelingslanden (CBI) van belang. Het CBI ondersteunt Afrikaanse bedrijven in 17 Afrikaanse landen met hun export naar de EU.

3.1.4 Toegang tot kritieke grondstoffen en verduurzaming van ketens

Duurzame ketens vormen de kern van de Nederlandse inzet om samen met Afrikaanse landen hun aandeel in (duurzame) waardeketens met de EU te vergroten, en tegelijkertijd de toegang voor Nederland en de EU tot kritieke grondstoffen te waarborgen. Met de Nationale Grondstoffenstrategie heeft het kabinet een aanpak uiteengezet voor het bewerkstelligen van leveringszekerheid van kritieke grondstoffen waarbij verduurzaming van de winning, verwerking en handel een randvoorwaarde is. De Europese Commissie heeft recentelijk een voorstel voor de Critical Raw Materials Act (CRMA) gepubliceerd, dat goed aansluit bij deze benadering.

De energietransitie en daaraan verbonden groene technologieën leiden tot een wereldwijd toenemende vraag naar kritieke grondstoffen zoals lithium, kobalt en zeldzame aardmetalen. De EU is voor veel van deze materialen afhankelijk van import van (bewerkte) grondstoffen en halffabricaten uit derde landen. De aanwezige voorraad kritieke grondstoffen op het Afrikaanse continent maakt Afrika tot een belangrijke speler in de waardeketens voor groene technologie en biedt een economische kans voor de landen waar deze kritieke grondstoffen gewonnen en verwerkt worden. Vanwege de groeiende wereldwijde vraag, ook van Europese zijde, is diversificatie van het aanbod van kritieke grondstoffen zeer belangrijk, en daarmee de grondstoffenrelaties met Afrikaanse landen. Nederland spant zich binnen de EU en internationale fora in voor gelijkwaardige partnerschappen met grondstofrijke landen in Afrika. Toegang tot een eerlijke transitie en verduurzaming van grondstoffenketens zijn hierbij uitgangspunt van beleid. De strategische partnerschappen bieden bovendien handvatten tot voorkoming en mitigatie van problemen die vaak gepaard gaan met mijnbouw, waaronder corruptie, kinderarbeid en seksueel geweld, milieuvervuiling en biodiversiteitsverlies. Daarnaast investeert Nederland ook in de verduurzaming van andere primaire ketens, zoals de transformatie van de cacaosector in West-Afrika. Hierin brengen we productiviteitsstijging, behoud van biodiversiteit, diversificatie en betere toegang tot financiering samen. Dit moet leiden tot betere banen met leefbare lonen en het beëindigen van ontbossing en kinderarbeid.

Het kabinet is ook voorstander van grondstoffenpartnerschappen van de EU en bilateraal met onder andere grondstofrijke Afrikaanse landen. De EU wil zich profileren als voorkeurspartner van grondstofrijke landen en producenten. Dit betekent dat Europese spelers een *license to operate* moeten zien te verwerven door goed te presteren op milieu- en maatschappelijke vereisten.

Nederland roept daarom in de non-paper¹⁷ met betrekking tot de CRMA de Europese Commissie op om steun te bieden aan producenten en overheden van grondstofrijke ontwikkelingslanden op basis van door hen aangegeven prioriteiten. We beseffen dat Afrikaanse landen in toenemende mate de afname van grondstoffen zullen willen koppelen aan investeringen en samenwerking op het gebied van lokale verwerking en productie, en een *enabling environment* in de vorm van bijvoorbeeld infrastructuur. Dit helpt hen om zelf meerwaarde toe te voegen binnen de grondstoffenketen. We zetten ons er binnen de EU dan ook voor in dat strategische projecten op het gebied van mijnbouw, raffinage en verwerking ook in de Afrikaanse landen kunnen plaatsvinden. Dat draagt bij aan de diversificatie van onze aanvoer en wordt het aandeel in de waardenketens van kritische grondstoffen versterkt. Naast het EU *Global Gateway* initiatief dat hierbij een belangrijke rol speelt, zetten we ook in via Nederlandse partners zoals FMO, *Invest International*, Atradius DSB en RVO. Het kabinet steunt daarom ook de focus in het Europese CRMA voorstel op wederzijdse voordelen en lokale waardetoevoeging in Europese grondstoffenpartnerschappen.

Als onderdeel van de programmatische aanpak van de Nationale Grondstoffenstrategie en de taakopdracht van de Task Force Strategische Afhankelijkheden, zal Nederland bepalen welke acties we ondernemen binnen, en aanvullend op, de Europese grondstoffenpartnerschappen, onder andere door het sluiten en verdiepen van bilaterale partnerschappen. Dit gebeurt op basis van een nadere analyse van specifieke Nederlandse kwetsbaarheden, de belangen en expertise van het Nederlandse bedrijfsleven, de ambities en prioriteiten van partnerlanden en daarmee de inbedding in de bredere Nederlandse relatie met grondstofrijke landen.

3.1.5 Eerlijke en inclusieve energietransitie

Nederland investeert in eerlijke en inclusieve energietransities wereldwijd. Een nauwe samenwerking tussen Europa en Afrika biedt hiervoor grote kansen. Zo heeft Afrika veel potentieel voor hernieuwbare energiebronnen, zowel om in de eigen behoeften te voorzien als voor export, bijvoorbeeld in de vorm van groene waterstof. Investeringen in groene energie leveren een sterkere economie en meer banen op, en brengen universele toegang tot moderne, betaalbare, betrouwbare en duurzame energie dichterbij, in zowel Afrika als Europa. De EU-connectiviteitsstrategie (zie Box 2) kan op dit terrein een belangrijke bijdrage leveren. Zo heeft FMO voor EUR 4,25 miljard in Afrikaanse landen aan investeringen lopen die aan deze vergroening kunnen bijdragen.

Waterstof

Invest International heeft een lening verstrekt, op basis van een werkkapitaalgarantie van Atradius Dutch State Business, aan engineeringbedrijf Proton Ventures voor de bouw van een nieuwe fabriek voor de productie van groene ammoniak en waterstof uit schone energiebronnen in Marokko.

In de nota 'Doen waar Nederland goed in is' kondigde het kabinet een verdubbeling aan van de hernieuwbare energieambities. Het doel is dat in de periode 2015-2030 in totaal 100 miljoen mensen toegang krijgen tot hernieuwbare energie. Ontwikkelingssamenwerking wordt zo ingezet om het gebrek aan basisenergievoorziening, zowel elektriciteit als schoon koken, aan te pakken. Nederland ontwikkelt hierbij een nieuwe aanpak van directe steun voor de armste en meest kwetsbare huishoudens in Sub-Sahara Afrika.

Samen met Europese landen binnen *Team Europe Initiatives*, met lokale partners en met lokale overheden stimuleert Nederland het creëren van groene banen richting een circulaire en groene economie met meer kansen voor vrouwen en jongeren. Juist investeren in scholing, vaardigheden en banen kan duurzame klimaatkeuzes bevorderen.

¹⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/02/02/nl-non-paper-on-the-action-plan-on-critical-raw-materials-and-the-critical-raw-materials-act>

3.1.6 Veilige, inclusieve digitalisering.

De toenemende digitalisering biedt enorme kansen voor en in Afrika. Digitalisering bespaart op termijn kosten en creëert economische kansen en werkgelegenheid. Digitalisering helpt ook om sociale en gezondheidsdiensten toegankelijker te maken, mits gekoppeld aan beleid dat ervoor zorgt dat digitalisering alle lagen van de samenleving bereikt. Digitale diensten zorgen voor een blijvende verandering in de manier waarop burgers zich organiseren, en ook in hoe Afrikaanse regeringen en burgers met elkaar communiceren.

Om de kansen van de digitale transitie te benutten en de risico's die deze met zich meebrengt te beperken, zijn tegelijkertijd grote investeringen nodig in zowel digitale infrastructuur en netwerkgebied, digitale inclusie, en cyberveiligheid. Digitale inclusie gaat over digitale vaardigheden en toegang tot digitale diensten en middelen zoals EdTech, e-Health, in het bijzonder voor vrouwen en meisjes. Cyberveiligheid gaat over het beschermen van de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van informatiesystemen, en is een voorwaarde voor zowel een stabiele samenleving als voor duurzame en toekomstgerichte economische ontwikkeling.

Nederland wil samen met Afrikaanse overheden en stakeholders in VN-processen de samenwerking versterken op onder meer veiligheid in het digitale domein, cybercriminaliteit, en het *Global Digital Compact* als onderdeel van de *Summit of the Future*. Nauwe samenwerking is enerzijds van belang om zeker te stellen dat de uitkomsten van deze processen in lijn zijn met de prioriteiten van Afrikaanse samenlevingen. Anderzijds hebben de EU en Afrika elkaar nodig om de uitvoering van internationale afspraken te realiseren. Hier gaat het bijvoorbeeld om de capaciteit om wetgeving aan te nemen en uit te voeren die veiligheid, inclusiviteit, en toegankelijkheid van digitale diensten garandeert en fundamentele mensenrechten respecteert. Binnen het onderwijs en de wetenschap vinden Afrika en Nederland elkaar op onderwerpen zoals *open science* (waaronder *open access*) en digitalisering.

Uitdagingen in de digitale en fysieke infrastructuur pakt Nederland idealiter op EU-niveau op, met *Team Europe Initiatives*, het *Global Gateway* programma en de *Digital for Development (D4D) Hub*.

Digital for Development Hub

Nederland is lid van de Europese *Digital for Development (D4D) Hub* en werkt in dit verband aan het opzetten van activiteiten die bijdragen aan digitale connectiviteit in het kader van het *Global Gateway* programma. Deze activiteiten richten zich meer concreet op onderwerpen als de digitale infrastructuur, transitie van vergroening en digitalisering, digitale innovatie ecosystemen en de rol van de private sector. De activiteiten worden middels co-creatie met Afrikaanse partners ontwikkeld en zijn gericht op een mensgerichte inclusieve digitale transitie in Afrikaanse landen.

Box 2. De EU-connectiviteitsstrategie: *Global Gateway* en *Team Europe*

Met de EU-connectiviteitsstrategie, de *Global Gateway*, wil de EU in de periode 2021-2027 een herkenbare eigen buitenlandstrategie en investeringsagenda neerzetten. De strategie gaat uit van kernprincipes zoals hoge kwaliteitstandaarden, goed bestuur en transparantie, gelijkwaardige partnerschappen en duurzaamheid. Hiermee wil de EU wereldwijd een democratisch alternatief bieden. De strategie identificeert vijf prioritaire investeringsterreinen: digitale connectiviteit; klimaat en energie; transport; gezondheid; en onderwijs en onderzoek. De investeringen omvatten zowel harde infrastructuur als capaciteitsopbouw voor sectorale hervormingen en verbetering van het investeringsklimaat.

In lijn met de *Team Europe* benadering omvat de *Global Gateway* zowel gezamenlijke EU-programmering (de *Team Europe Initiatives*) als bilaterale programma's van individuele lidstaten. Naast publieke financiering gaat het uitdrukkelijk ook om publiek-private samenwerking. Zo verstrekt het *European Fund for Sustainable Development* (EFSD) omvangrijke garanties voor private sector investeringen. De Nederlandse ontwikkelingsbank FMO zal naar verwachting zo'n 15% van de EFSD+ garanties inzetten ter mobilisering van private investeringen.

De *Global Gateway* is meer dan een ontwikkelingsinstrument; het is ook een strategie voor het behartigen van geopolitieke en geo-economische belangen. Tijdens de EU-AU Top in februari 2022 heeft de EU een *Global Gateway* investeringspakket van EUR 150 miljard in Afrika aangekondigd. Bij implementatie van de Afrikastrategie, de beleidsnota voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS), de Internationale Klimaatstrategie (IKS) en de Mondiale Gezondheidsstrategie, zoekt Nederland naar synergie met de *Global Gateway* programmering.

3.2 Veiligheid en stabiliteit

Inzet:

- Het bevorderen van goed en inclusief bestuur en transparantie als basis voor legitimiteit, rechtszekerheid en brede maatschappelijke ontwikkeling in Afrika.
- Bevorderen van stabiliteit, vrede en veiligheid als essentiële voorwaarden voor sociaaleconomische en politieke ontwikkeling in Afrika.
- Vergroten van veiligheid aan de Europese buitengrens en het voorkomen van grensoverschrijdend gewelddadig extremisme.
- Waarborgen van maatschappelijke ruimte (*civic space*) als voorwaarde voor inclusieve samenlevingen en het behalen van de VN-ontwikkelingsdoelen.
- Versterken van een effectieve multilaterale orde voor verbeterde economische, politieke en veiligheidsafspraken, mondiaal en in Afrika.

3.2.1 Samenwerken op vrede en veiligheid

Onveiligheid voorkomen is altijd wenselijker én een betere investering dan het moeten terugdringen ervan. Nederland en de EU hebben dan ook een gedeeld belang met de Afrikaanse landen in het bestrijden en beteugelen van conflict, (grensoverschrijdend) gewelddadig extremisme en terrorisme. Staatsgrepen, desinformatiecampagnes, wapenleveranties aan autocratische regimes en de aanwezigheid van 'particuliere militaire organisaties' zijn andere destabiliserende factoren. Voortbouwend op het *Africa-EU Partnership* draagt Nederland waar mogelijk in multilateraal verband bij aan preventie en het tegengaan van instabiliteit. Ook blijft Nederland bijdragen aan missies ter bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit. Lessen uit de MINUSMA-evaluatie onderschrijven het belang hiervan.

Nederland gelooft in een integrale aanpak van conflict als voorwaarde voor duurzame stabiliteit. Uitgangspunt in het Nederlandse internationale contraterrorisme- en veiligheidsbeleid is eveneens een geïntegreerde en gebalanceerde benadering. Dit betekent dat we nadrukkelijk aandacht hebben voor het aanpakken van grondoorzaken van conflict en het voorkomen van terroristische dreiging, en tegelijk voor het terugdringen van terrorisme en het bevorderen van de *rule of law* zowel lokaal (inclusief het waarborgen van mensenrechten) als internationaal (internationale rechtsorde). We werken samen met een verscheidenheid aan (veiligheids)actoren, maar ook met partners uit het lokale maatschappelijk middenveld, waaronder organisaties actief op de aanpak van deze grondoorzaken. Conform het feministisch buitenlandbeleid draagt Nederland bij aan de implementatie van de VN-Veiligheidsraad resolutie 1325 e.v. inzake vrouwen, vrede en veiligheid. Concrete implementatie volgt mede op basis van het Nederlandse Nationaal Actieplan 1325-IV¹⁸.

Sommige landen in Afrika zijn verwickeld in een existentieel conflict met gewelddadige, extremistische groeperingen. De nationale overheden in die landen zijn nauwelijks in staat om de veiligheid van hun burgers in de hoofdstad te waarborgen, laat staan in afgelegen gebieden. Ook in deze situaties is een integrale aanpak essentieel en blijft het van belang om in gesprek te blijven met de autoriteiten ook al zijn we niet op alle punten gelijkgezind. In onze samenwerking met de autoriteiten van deze Afrikaanse landen op veiligheid en contra-terrorisme streven we naar het doorbreken van de conflictcyclus (conflict-sensitief werken). Daarnaast ondersteunen we lokale veiligheidsactoren ten behoeve van capaciteitsopbouw, professionalisering en accountability.

¹⁸ NAP1325-IV ([Kamerbrief december 2020](#))

Tenslotte zoekt Nederland ook samenwerking op het bestrijden van grensoverschrijdende criminaliteit, waaronder mensensmokkel en mensenhandel, en smokkel van wapens, drugs en illegale goederen. De potentiële impact van deze criminele activiteiten op Europa en Nederland is groot. Een gezamenlijke en afgestemde aanpak is hier van groot belang.

Box 3. Afrikaanse initiatieven voor vrede, veiligheid en stabiliteit

De AU *Agenda 2063* zet in op 'a peaceful and secure Africa', waarbij de AU en Afrikaanse landen in staat zijn om vrede op het continent te waarborgen en burgers en hun belangen te beschermen. Afrika bouwt aan een *African Governance Architecture* (AGA) en de *African Peace and Security Architecture* (APSA). De *African Peace and Security Council* van de AU creëert draagvlak voor Afrikaanse vredesoperaties en andere militaire interventies, en verzoekt de VN Veiligheidsraad om een helder mandaat. De *African Peace Support Operations* hebben vaak comparatieve voordelen boven NAVO of VN-interventies. Nederland ondersteunt actief de ontwikkeling van de AGA/APSA. Verder traint Nederland in het kader van het *Global Peace Operations Initiative* (GPOI), een programma van de Verenigde Staten, Afrikaanse eenheden ter voorbereiding op hun inzet in VN- en AU-vredesmissies. Hiermee vergroot het programma onder andere de operationele en trainingscapaciteiten van landen die bijdragen aan vredesmissies, zodat het mandaat effectiever kan worden uitgevoerd. Daarnaast bouwt de AU met het *African Centre for the Study and Research on Terrorism* (ACSRT) aan continent-brede expertise over terrorisme en instabiliteit.

Op politiek niveau werkt de AU aan het creëren van *incentives* voor behoud van en terugkeer naar het democratisch proces, door bijvoorbeeld een intern sanctieregime op te tuigen. Nederland draagt hier actief aan bij door ondersteuning van betrokken maatschappelijke en non-gouvernementele organisaties.

3.2.2 Effectief en inclusief bestuur, nationaal en lokaal

Armoede concentreert zich in Afrika steeds meer in instabiele en door conflicten getroffen gebieden. Stabiliteit en veiligheid zijn van essentieel belang voor de kansen van mensen, en zeker jongeren, om bij te dragen aan de *Agenda 2063*. Het bepaalt ook hoe succesvol Nederland als partner van en in Afrika kan zijn. Nederland blijft daarom, in samenwerking met de EU, investeren in vreedzame, rechtvaardige en inclusieve samenlevingen op het Afrikaanse continent. We doen dit door te investeren in veiligheid voor mensen, toegang tot recht, vredesopbouw, en effectief en inclusief nationaal en lokaal bestuur. Met onze kennis en expertise worden we internationaal als een sterke partner gezien op het gebied van rechtsstaatontwikkeling en het bevorderen van de toegang tot recht.

In verschillende landen in Afrika hebben de afgelopen periode staatsgrepen plaatsgevonden of stond de democratie op andere manieren onder druk. Een veranderende politieke context vraagt om eventuele aanpassingen van de inzet op het gebied van veiligheid en rechtsorde. Tegelijkertijd blijven we de dialoog met deze landen zoeken, bij voorkeur via de EU. De vraag is dan of en in welke mate we kunnen blijven samenwerken met een centrale overheid, en of onze inzet nog bij kan dragen aan versterking en inrichting van een inclusieve rechtsstaat. Zo willen we bijvoorbeeld meer samenwerking zoeken met het maatschappelijk middenveld, of met overheden op decentraal of technisch niveau. Er kunnen ook goede redenen zijn de samenwerking en dialoog met nationale overheden van landen waar de democratie onder druk staat voort te zetten, bijvoorbeeld om te voorkomen dat de veiligheidssituatie daar nog verder verslechtert of dat deze landen afdrijven naar de invloedssfeer van concurrerende geopolitieke spelers.

In de huidige tijdgeest van toenemende geopolitieke spanningen is het hoe dan ook belangrijk om lokale overheden te versterken in de rol die zij in toenemende mate te vervullen hebben op de urgente uitdagingen van deze tijd, waaronder verstedelijking, migratie, inclusie, klimaatvraagstukken, de energietransitie en duurzame economische ontwikkeling. Door de toenemende urbanisatie is een bijzondere rol hierbij weggelegd voor steden. In de zoektocht naar oplossingen en de implementatie van programma's voor stedelijke ontwikkelingsuitdagingen, waaronder werkgelegenheid en duurzaamheid, hebben steden in Nederland en Afrika dan ook een cruciale rol te vervullen. In sommige gevallen bestaan er al decennia relaties tussen grote steden op beide continenten. Meer recent worden regelmatig nieuwe functionele relaties aangegaan die

beter bij de huidige tijdgeest passen dan de meer traditionele stedenbanden. Ook mondiale (steden)netwerken zijn hierbij nadrukkelijk betrokken.

3.2.3 Waarborgen van *civic space*, mensenrechten en inclusiviteit

Nederland deelt de visie van de AU *Agenda 2063* dat voldoende *civic space*, of ruimte voor het maatschappelijk middenveld, essentieel is voor samenlevingen waar mensen hun potentieel kunnen realiseren. Een divers en krachtig maatschappelijk middenveld draagt bij aan goed bestuur en veiligheid, de naleving van mensenrechten, evenwichtig klimaat-, water- of voedselzekerheidsbeleid, en duurzaam en sociaal ondernemerschap. De VN-ontwikkelingsdoelen en de *Agenda 2063* van de AU kunnen zonder brede maatschappelijke betrokkenheid niet worden gerealiseerd. Relevant in dit kader is de rol die maatschappelijke organisaties spelen bij het aan het licht brengen van negatieve (neven)effecten van activiteiten van het internationale, inclusief Nederlandse, bedrijfsleven. Bovenal geeft een zelfbewust maatschappelijk middenveld een stem aan zowel betrokken burgers als achtergestelden in de samenleving, om zo te komen tot meer inclusieve ontwikkeling.

Nederland blijft daarom inzetten op en investeren in het versterken van een zelfbewust maatschappelijk middenveld dat haar plek inneemt tussen overheden, burgers en bedrijven. Concreet gaat het om versterking en bescherming van maatschappelijke organisaties, democratische instellingen, vrije media, vakbonden, vrouwen- en jongerenorganisaties, en mensenrechtenorganisaties en -verdedigers. Deze steun is hard nodig aangezien door repressief overheidsoptreden de *civic space* in veel landen afneemt. De roep van de bevolking om een ander sociaal contract klinkt luider, maar regeringen komen hier veelal niet of onvoldoende aan tegemoet. Veel jongeren voelen zich niet gehoord en veelal buitengesloten van beslissingen, en de naleving van hun rechten komt verder onder druk te staan.

We passen onze samenwerking met maatschappelijke organisaties aan de lokale situatie aan (geschiedenis, sociaal contract, organisatiegraad, etc.). We zijn ons ervan bewust dat waarden die voor Nederland belangrijk zijn kunnen leiden tot frictie met Afrikaanse gesprekspartners. In de gelijkwaardige relatie die Nederland ambieert, vraagt dit om een eerlijk gesprek over gevoelige maatschappelijke thema's. Ons vertrekpunt is de bescherming van grondrechten en van de rechten van de mens, met het bewustzijn dat niet alle rechten overal even snel of op dezelfde manier geïmplementeerd worden. Nederland zoekt aansluiting bij datgene wat in een gegeven context steun krijgt, en poogt daarin flexibel te zijn.¹⁹

Met erkenning van de eigen onvolkomenheden op dit gebied in Nederland en Europa, vragen we specifiek om aandacht voor de inclusie van vrouwen, jongeren, en gemarginaliseerde groepen waaronder religieuze minderheden en LHBTIQ+ personen. Over het algemeen ervaren vrouwen en meisjes en LHBTIQ+ personen overal in de wereld – in wisselende mate – de gevolgen van ongelijkheid. Als meer mensen gelijke kansen krijgen dan draagt dat bij aan een veilige, stabiele en welvarende wereld. Een belangrijke oorzaak van conflict is immers structurele (gender)ongelijkheid. Het uitgangspunt van een feministisch buitenlandbeleid is dat het bevorderen van gendergelijkheid leidt tot meer inclusie, economische welvaart en nationale veiligheid. Daarmee vergroot dit beleid de effectiviteit van het gehele Nederlandse buitenlandbeleid. Voor betekenisvolle jongerenparticipatie breiden we de samenwerking met jongerenadviescommissies uit. Ook zien we de creatieve sector als van groot belang voor de maatschappelijke betrokkenheid, zelfexpressie en werkgelegenheid van met name jongeren.

Een specifiek onderwerp dat politieke maar zeker ook maatschappelijke organisaties in zowel Afrika als Nederland bezighoudt, is het Europese koloniale en slavernijverleden. Ook het actuele debat in Nederland over institutioneel racisme is niet los te zien van dit verleden en de denkbeelden die in deze context zijn ontstaan. Een goede relatie tussen Afrika en Europa, die met erkenning en wederzijds respect bouwt op de lange geschiedenis tussen beide continenten, is daarom belangrijker dan ooit. Dialoog, uitwisseling en samenwerking over het gedeelde verleden bieden kansen voor verdieping van de relatie en een gedeelde toekomst. In dit kader zal Nederland zich ook inspannen voor onder meer de teruggave van cultureel erfgoed.

¹⁹ Kabinetsreactie AIV-advies 'Mensenrechten; Kernbelang in een geopolitiek krachtenveld' van 14 oktober 2022 (BZDOC-1235421577-13).

Culturele diplomatie

Het aantal culturele diplomatielanden in Afrika is vanaf 2022 uitgebreid van drie naar vijf. Met Nigeria is een dialoog gestart over teruggave van de Benin-bronzen. Verder zal er met een aantal landen (waaronder Nigeria en Zuid-Afrika) ook academische en museale samenwerking in het kader van koloniaal erfgoed worden gestart.

3.2.4 Effectief multilateralisme

Investeren in een gelijkwaardige relatie met Afrika betekent ook dat Nederland zoveel mogelijk in partnerschappen met Afrikaanse landen zal samenwerken. Dit geldt zowel voor de bilaterale relaties als voor samenwerking binnen multilaterale instituties en regionale samenwerkingsverbanden (REC's) in Afrika.

In de bilaterale relaties tussen Nederland en Afrikaanse landen zal het werken in gelijkwaardige partnerschappen onder meer aandacht krijgen in internationale samenwerking, waar we inzetten op het doorbreken van de traditionele donorrelatie. We geven de inzichten van lokaal betrokkenen een groter gewicht bij het vaststellen van de oorzaken van structurele armoede en conflict, en bij het formuleren van antwoorden op deze problemen. We werken aan verbeterde toegang van Afrikaanse organisaties tot onze financieringsinstrumenten. Deze verandering van het OS-beleid, waarbij er meer financiering en besluiten liggen bij Afrikaanse partners, en jongeren betrokken worden in beleid en uitvoering, is een van de zes werkwijzen uit de BHOS-nota 'Doen waar Nederland goed in is'.

Nederland en veel Afrikaanse landen hechten veel waarde aan effectief multilateralisme. Echter, Afrikaanse landen voelen zich in toenemende mate onvoldoende vertegenwoordigd in multilaterale organisaties. Hun representatie is op historische en niet op de eigentijdse demografische en geopolitieke verhoudingen bepaald. Hierdoor kunnen de Afrikaanse belangen onvoldoende worden behartigd. Dit geldt onder meer voor het onderwerp vrede en veiligheid, gezien meer dan 50% van de resoluties in de VN Veiligheidsraad gaan over Afrika. Om de legitimiteit van de VN en andere multilaterale organisaties te bewaren is het van belang inclusiever te opereren op het multilaterale toneel. Daarom stelt de slotverklaring van de EU-AU Top in 2022 dat EU-landen verschillende VN-hervormingsprocessen zullen steunen. Tegelijk biedt dit een kans om Afrikaanse landen te vragen diezelfde multilaterale orde te helpen verdedigen. Nederland zal zich aanvullend extra inzetten voor gelijkwaardige toegang voor jongeren tot multilaterale instellingen en fora.

Dezelfde kwestie van representatie en eigenaarschap speelt bij de internationale financiële instellingen (IFI's). Door meer ruimte te geven aan dialoog met Afrikaanse landen in andere IFI's, waaronder de Wereldbank, kan ook bij deze instellingen het gevoel van eigenaarschap vergroot worden. Nederland wil zich inspannen om Afrikaanse landen beter te betrekken bij de bepaling van prioriteiten van de IFI's tijdens jaarvergaderingen, en bij besluiten over kapitaalverhogingen en middelenaanvullingen.

Het werken in partnerschappen kan ook vorm krijgen in de samenwerking met de verschillende Afrikaanse REC's. Nederland ziet naast de economische waarde (zie 3.1.2) ook de meerwaarde in samenwerken aansluitend bij de verschillende mandaten van de REC's op politiek en veiligheidsterrein. REC's kunnen een belangrijke rol spelen bij het opleggen van sancties naar aanleiding van onwettige machtsovernames, en bij de aanpak van terrorisme in bijvoorbeeld West-Afrika (ECOWAS) en Mozambique (SADC).

Tot slot wil Nederland de multilaterale samenwerking met Afrika versterken op het terrein van de mensenrechten, en vrouwenrechten in het bijzonder. Aansluitend bij de *Agenda 2063*, zoeken we onder meer naar een versterkte samenwerking met de *African Commission on Human and Peoples' Rights* op deze kwesties. Ook proberen we concrete, wederzijdse samenwerking in multilaterale fora te versterken door enerzijds toenadering te zoeken op voor de Afrikaanse groep landen belangrijke thema's zoals discriminatie en racisme, en tegelijkertijd voor Nederland belangrijke onderwerpen op tafel te leggen, zoals seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR), vrouwenrechten, en de gelijkwaardigheid en rechten van LHBTIQ+ personen en (religieuze) minderheden.

3.3 Migratie, opvang en terugkeer

Inzet:

- Versterken van een effectieve en duurzame migratiesamenwerking om irreguliere migratie te voorkomen en terugkeer naar herkomstlanden bij onrechtmatig verblijf te bevorderen.
- Samenwerken binnen brede migratiepartnerschappen waarvoor een breed palet aan beleidsinstrumenten wordt ingezet: diplomatieke inzet; ontwikkelingssamenwerking; handelsbevordering; visa; samenwerking op grensmanagement en bestrijden mensensmokkel en mensenhandel; en eventueel mogelijkheden tot legale migratie.
- Faciliteren van reguliere mobiliteit die past bij het werken vanuit partnerschappen en een gelijkwaardige economische samenwerking.
- Verwezenlijken van duurzame opvang van vluchtelingen en ontheemden in de regio, op basis van zelfredzaamheid; sociaaleconomische inclusie in nationale systemen en versterken van lokale veerkracht met aandacht voor en ondersteuning van gastgemeenschappen is hierbij cruciaal.
- Bevorderen van een geïntegreerde aanpak van humanitair, ontwikkelingssamenwerking en vredesopbouw.

3.3.1 Migratiesamenwerking

Het migratievraagstuk is een dossier waarop Nederland en Europa betere resultaten kunnen behalen door meer gelijkwaardige samenwerking met Afrika. Nederland streeft dan ook naar effectieve, duurzame migratiesamenwerking op basis van respect en wederzijdse belangen. Nederland wil deze samenwerking met Afrikaanse partners vormgeven binnen de kaders van het internationaal en Europees recht. Gelijkwaardige migratiesamenwerking maakt een eerlijker gesprek mogelijk over enerzijds reguliere migratie en mobiliteit, en anderzijds het tegengaan van irreguliere migratie, voorkomen van doorreis, bevorderen van terugkeer, en adequaat migratiemanagement.

De dialoog over de kaders voor het reguleren van migratie en mobiliteit zal niet eenvoudig zijn en niet altijd direct resultaat opleveren. Belangrijk is dat deze dialoog is ingebed in een bredere relatie. Nederland investeert daarom, ook met extra middelen, over de volle breedte van de bilaterale relatie met belangrijke landen van herkomst en doorreis, om zo een goede basis te creëren voor versterkte migratiesamenwerking met belangrijke landen van herkomst en transit. Dit betekent dat er op intensivering van terugkeersamenwerking wordt ingezet, maar ook het bestrijden van irreguliere migratie, mensenhandel en mensensmokkel door middel van bijvoorbeeld capaciteitsopbouw, operationele samenwerking, en missies en operaties. Daarnaast wordt ook in EU-verband op duurzame en gelijkwaardige samenwerking ingezet.

Verreweg de meeste Afrikaanse migranten verplaatsen zich binnen het continent. Een klein deel van de mensen probeert via irreguliere wegen Europa te bereiken. De Middellandse Zeeroutes naar Europa zijn echter wel de meest dodelijke migratieroutes ter wereld. Voor Nederland is het essentieel om vooruitgang te boeken op het beperken van deze irreguliere migratie naar Europa, op de terugkeer naar landen van herkomst bij onrechtmatig verblijf, en evenzeer op de bescherming van kwetsbare migranten, en daarmee op het terugbrengen van het aantal slachtoffers op deze migratieroute (onder meer via de *Team Europe Initiatives* gericht op de Middellandse Zeeroutes).

Afrikaanse landen verwachten op hun beurt dat er vorderingen gemaakt worden op het terrein van de legale arbeids- en kennismigratie naar de EU, waaronder visaverlening voor uitwisseling tussen bedrijven en andere vormen van circulaire migratie. De diaspora is een belangrijke factor voor ontwikkeling in Afrikaanse landen, niet alleen vanwege het regelmatig overmaken van geld, maar ook door nieuw ondernemerschap van de nieuwe generatie diaspora die in Afrika vooral de kansen wil opzoeken. Ook afspraken over legale migratie kunnen deel uitmaken van een partnerschap. We kijken hierbij naar ervaringen van andere EU-lidstaten en naar de toegevoegde waarde van het EU-instrumentarium.

Migratiepartnerschappen

We ontwikkelen met een aantal Afrikaanse landen migratiepartnerschappen. Binnen deze partnerschappen staan gelijkwaardigheid en wederkerigheid centraal. Gezamenlijk werken we aan het beperken van irreguliere migratie, samenwerken op grensmanagement, bestrijden mensensmokkel en mensenhandel, het bevorderen van terugkeer en het beschermen van migranten. Ook afspraken over legale migratie kunnen deel uitmaken van een partnerschap. Dit doen we middels onder meer een politieke dialoog, kennis- en informatie-uitwisseling over bijvoorbeeld visa procedures, operationele samenwerking via de Nationale Politie of de Koninklijke Marechaussee, directe assistentie aan migranten in nood via het IOM en steun aan het bestrijden van mensenhandel en -smokkel via UNODC.

3.3.2 Duurzame opvang in de regio

Het aantal vluchtelingen en ontheemden binnen Afrika zal naar verwachting de komende jaren aanzienlijk stijgen. Dit is mede het gevolg van gewelddadige conflicten, toenemende ongelijkheid en de impact van klimaatverandering. Het merendeel van de vluchtelingen verblijft in de regio's van herkomst, met beperkt perspectief op een duurzame oplossing: terugkeer, lokale integratie of hervestiging in derde landen. De stabiliteit van herkomstlanden en de bereidheid en capaciteit van opvanglanden om ontheemden een menswaardig bestaan te bieden, bepalen in grote mate het leven van vluchtelingen. De huidige Nederlandse samenwerking op Opvang in de Regio is daarom onverminderd relevant.

Nederland werkt samen met nationale en lokale autoriteiten en lokale organisaties in opvanglanden, als ook met internationale organisaties, om zowel vluchtelingen als kwetsbare gastgemeenschappen perspectief te bieden op een menswaardig bestaan. De focus ligt hierbij op het versterken van lokale veerkracht en zelfredzaamheid, het bevorderen van sociaaleconomische inclusie van ontheemden in nationale systemen, en tegelijk het ondersteunen van gastgemeenschappen. Deze inspanningen zijn ook bedoeld om verdere ontheemding te voorkomen en de noodzaak om de lange en gevaarlijke doorreis naar Europa te ondernemen te verkleinen. De Nederlandse inspanningen worden gedaan overeenkomstig de internationale afspraken die gemaakt zijn in het *Global Compact on Refugees* (GCR).

3.3.3 Effectieve humanitaire respons

Om de huidige en toekomstige noden van vluchtelingen en ontheemden het hoofd te kunnen bieden moet het humanitaire systeem efficiënter en effectiever worden en in grotere mate anticiperen op toekomstige crises. Nederland wil daarom zijn geïntegreerde aanpak van humanitaire hulp, ontwikkelingssamenwerking en vredesopbouw in de toekomst verder versterken. Ontwikkeling kan niet duurzaam zijn zonder stabiliteit, en dit kan alleen worden bereikt als humanitaire en ontwikkelingsactoren conflictsensitief opereren en de grondoorzaken van conflict aanpakken.

Nederland zet zich in voor effectieve, efficiënte en transparante humanitaire hulpverlening, naleving van het Internationaal Humanitair Recht (IHL), en het verlenen van levensreddende hulp. Om de hulp effectiever en efficiënter te kunnen vormgeven, en om meer recht te doen aan de belangen van lokale en nationale actoren, zetten we ook bij onze humanitaire inspanningen in op 'lokalisering'. Dit houdt in dat regionale, nationale en lokale actoren actief worden betrokken bij internationale humanitaire hulp. Concreet betekent dit onder meer dat lokale organisaties toegang krijgen tot, en inspraak hebben in (inter)nationale coördinatiestructuren. We zorgen ervoor dat de stem van de doelgroep (en vrouwen en jongeren in het bijzonder) duidelijker wordt gehoord en dat dit ook leidt tot een betere dienstverlening. We richten ons hierbij vooral op de meest kwetsbaren om hun veerkracht en menselijke waardigheid te bevorderen en te herstellen. Belangrijke speerpunten in de Nederlandse humanitaire inzet zijn voedsel, water, zorg en mentale gezondheidszorg en psychosociale steun (MHPSS) en het voorkomen van seksueel misbruik door hulporganisaties en hulpverleners (SEAH).

Het is steeds duidelijker dat de klimaatcrisis grote humanitaire gevolgen heeft, waaronder toenemende hongersnoden, gezondheidscrises, conflict en ontheemding. Opschaling van hulp is daarom nu hard nodig. In de kern, echter, is de klimaatcrisis een ontwikkelingsprobleem, gegeven

de algehele negatieve invloed van klimaatverandering op het behalen van de VN-ontwikkelingsdoelen, waarbij we zelfs zien dat hard bevochten resultaten ongedaan worden gemaakt. Bestaande fragiliteit, ongelijkheden en kwetsbaarheden verergeren, met alle gevolgen voor stabiliteit en vrede van dien. Voor het opbouwen van klimaatweerbaarheid en -adaptatie zijn langdurige oplossingen, grootschalige investeringen, lokaal leiderschap en inclusief en goed bestuur nodig (zie 3.4.2). Ervaringen met *cash assistance*, diversifiëring van de economie, versterken van (lokale) instituties en sociale vangnetten worden opgeschaald voor meer impact en met maatwerk binnen de lokale realiteit.

3.4 Minder armoede, meer duurzaamheid

Inzet:

- Terugdringen van armoede, vergroten van voedselzekerheid, en algehele voortgang op de ambities van de AU *Agenda 2063* en de VN-ontwikkelingsdoelen.
- Versterken van de klimaatweerbaarheid in Afrika en een rechtvaardige klimaattransitie.
- Combineren van handel, ontwikkelingssamenwerking en investeringen om de VN-ontwikkelingsdoelen en de Parijsdoelstellingen te behalen met oog voor wederzijdse belangen.
- Versterken van financiële en institutionele kaders, in Afrika en multilateraal, om de welvaarts groei en groene transitie te verwezenlijken.
- Actieve betrokkenheid van Nederlandse kennisinstituten en expertise bij het behalen van internationale VN-ontwikkelingsdoelen en Parijsdoelstellingen.

3.4.1 Armoedebestrijding, voedselzekerheid en inclusie

Om een welvarend, veilig, en inclusief Afrika te bereiken, zal een onverminderde inzet op de VN-ontwikkelingsdoelen onontbeerlijk zijn. Deze doelen blijven de komende jaren hét kader voor de Nederlandse ontwikkelingsinzet in en met Afrika. Daarbij blijven we investeren in het bereiken van de meest gemarginaliseerde groepen, waaronder kinderen, en het versterken van hun stem via maatschappelijke organisaties. Het Nederlandse BHOS-instrumentarium zoals dit is uitgewerkt in de beleidsnota 'Doen waar Nederland goed in is' staat hiervoor ter beschikking. Nederland zet in op privaat waar het kan, en publiek waar het moet. Nederland hecht waarde aan gelijkwaardige partnerschappen met meer invloed van Afrikaanse organisaties als een werkwijze voor maximale ontwikkelingsimpact. Nederland heeft zich er daarom internationaal aan gecommiteerd dat ontwikkelingssamenwerking allereerst via Afrikaanse organisaties zal lopen, en waar nodig via Nederlandse of Europese organisaties. Daarnaast werken kennisinstellingen op vele vlakken samen met partners in Afrika, waarbij het niet alleen gaat om kennisoverdracht, maar ook om samenwerking op basis van gelijkwaardigheid gezamenlijk kennis op te bouwen.

Nederland ondersteunt een groot aantal landen in Afrika bij het bestrijden van honger en ondervoeding. We richten onze hulp op gemarginaliseerde groepen, vooral jonge kinderen en hun moeders. Ook zetten we in op het duurzaam vergroten van de consumptie van gezonde diëten door de allerarmsten, onder meer door het ondersteunen van nationale programma's voor sociale bescherming. Daarnaast steunen we programma's voor kleinschalige boeren, die hun bedrijfsvoering versterken onder meer door betere rechtszekerheid rond land(gebruik), en toegang tot *inputs* (zoals zaai zaad of bodemverbeteraars), financiering en kennis.²⁰

Ondersteunen van kleinschalige boeren

Nederland draagt via het ProARIDES programma (uitgevoerd door SNV, WUR, KIT en CARE) bij aan verhoging van de weerbaarheid, voedselzekerheid en inkomens van ruim 2 miljoen kleinschalig producerende boeren- en veehouders in de Sudano-Sahel-zone van Burkina Faso, Mali en Niger. Het programma, met een looptijd van tien jaar, werkt aan het versterken van lokale voedselsystemen, betere markttoegang, duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals land en water, inclusie van vrouwen en jongeren, en het verbeteren van (lokaal) bestuur om het sociaal contract tussen overheid en bevolking te herstellen. Om dit te realiseren werkt ProARIDES nauw samen met lokale partners, nationale en regionale boerenorganisaties, lokale overheden en onderzoeksinstituten in de drie landen.

²⁰ Kamerbrief stappenplan mondiale voedselzekerheid van 23 december 2022 (BZDOC-878297580-40)

De COVID-pandemie en de Russische invasie van de Oekraïne hebben laten zien hoezeer een wereldwijde crisis directe impact heeft op de voedselvoorziening in delen van Afrika. In reactie op deze recente crises hebben meer landen in Afrika besloten minder afhankelijk te willen zijn van de wereldmarkt. Zij willen de voedselimport terugbrengen en meer gaan doen aan voedselproductie in de landen zelf. Nederland kan en wil Afrika hierbij ondersteunen met onze kennis, kunde en instituties op het gebied van voedselzekerheid en landgebruik.²¹ Ook investeren we aanzienlijk via multilaterale organisaties zoals het Internationaal fonds voor landbouwontwikkeling (IFAD) en met het mondiale onderzoek van de *Consultative Group on International Agricultural Research* (CGIAR). Dit onderzoek is in grote mate gericht op voedselsystemen in Afrika en wordt ondersteund door een partnerschap met het Nederlandse kennisinstellingen.

Nederland blijft investeren in verbeterd stroomgebiedbeheer – lokaal, nationaal en internationaal – en in water, sanitatie en hygiëne (WASH). Nederland heeft op het gebied van WASH een internationaal erkende voortrekkersrol, onder meer dankzij het vicevoorzitterschap van het *International High Level Panel on Water Investment for Africa*. Via het Afrikaans Investeringsplan (AIP) voor waterzekerheid en sanitatie draagt Nederland bij aan de aanpak van systemische en financieringsuitdagingen.

Nederland blijft ook internationaal een voorvechter van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. We werken samen met overheden, VN-organisaties en maatschappelijke organisaties om Afrikaanse gezondheidssystemen te versterken en te zorgen voor verbeterde toegang tot primaire gezondheidszorg, goede informatie, keuzevrijheid en toegang tot voorbehoedsmiddelen, en veilige abortus. Nederland geeft hierbij speciaal aandacht aan jongeren, vrouwen en gemarginaliseerde groepen zoals LGBTIQ+ personen. Verbeterde toegang tot SRGR leidt tot meer keuzevrijheid voor vrouwen. Dit draagt bij aan hun economische onafhankelijkheid, aan grotere sociale mobiliteit en het terugdringen van kindersterfte. En daarmee aan gendergelijkheid.

De uitdagingen op het terrein van gendergelijkheid blijven groot, zeker waar het gaat om economische en politieke participatie en gendergerelateerd geweld. Nederland draagt bij aan het voorkomen van, reageren op en beëindigen van gendergerelateerd geweld. De secundaire effecten van de COVID-pandemie op onderwijs, economische stabiliteit, voedsel- en voedingszekerheid, mentale gezondheid en (politieke) stabiliteit vrouwen en meisjes onevenredig gemarginaliseerd. Dat maakt het werk van de organisaties die in veel Afrikaanse landen actief zijn om inclusie van vrouwen en meisjes op de agenda te houden des te relevanter. Nederland is een belangrijke partner voor deze organisaties.

Box 4: Gezondheid en pandemieën

Gezondheid is een integraal onderdeel van duurzame ontwikkeling. Internationale samenwerking op dit thema heeft grote potentiële impact voor diplomatieke relaties, gendergelijkheid, werkgelegenheid, handel, en sociaaleconomische ontwikkeling. De COVID-pandemie heeft de risico's van gezondheidsongelijkheid nog nadrukkelijker blootgelegd. Mondiaal wordt er binnen de Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) gewerkt aan een nieuw akkoord ter voorkoming en bestrijding van toekomstige pandemieën. Dit traject wordt voorgezeten door Nederland en Zuid-Afrika.

De dreiging van nieuwe pandemieën wordt met name in Afrika versterkt door een aantal gelijktijdige processen, met name klimaatverandering, snelle verstedelijking en veranderingen in landgebruik. De impact op de ziektelast in Afrika is groot, door al aanwezige pandemieën en resistente infectieziekten. Tegelijk is de gezondheid in Afrika onlosmakelijk verbonden aan die van de rest van de wereld. Afrika organiseert zichzelf op deze thema's met oprichting van het *African Center for Disease Control* en het *African Medicine Agency*. Ondersteuning daarvan draagt bij aan Afrikaanse zelfredzaamheid. Met een vanuit coherentie gedreven aanpak streeft Nederland, onder andere via *Team Europe Initiatives*, naar het bevorderen van duurzame lokale productie van en eerlijke wereldwijde toegang tot gezondheidsproducten. In dit kader zal Nederland het WHO *World Local Production Forum* in 2023 organiseren.

²¹ Motie Thijssen en Kröger over beoogde doelstellingen borgen in toekomstige strategieën (Kamerstuk II 2022/23, 38180, nr. 15)

3.4.2 Bijdragen aan Afrika's klimaatweerbaarheid

Een welvarend en sterk Afrika, zoals de *Agenda 2063* van de AU dat voorstaat, kan alleen gerealiseerd worden als er urgent aandacht is voor klimaatverandering (mitigatie, adaptatie en financiering).²² De komende jaren zullen beslissend zijn voor het al dan niet behalen van de doelstellingen van het Parijsakkoord. Nederland wil binnen Europa zijn verantwoordelijkheid nemen voor het tegengaan van de opwarming van de aarde. Dit vraagt ook een goede samenwerking met Afrika. Vanuit het belang van een gelijkwaardige relatie, wil Nederland bijdragen aan deze samenwerking en tevens onze internationale voetafdruk op klimaatgebied substantieel verkleinen. De rol van wetenschappelijke samenwerking tussen Nederland en Afrikaanse partners op het gebied van klimaatweerbaarheid is hierin essentieel.

Afrika verwacht van Europa een rechtvaardige klimaattransitie, toegang tot adaptatiefinanciering, financiering van schade en verlies (*loss and damage*) en een uitvoering van de Europese *Green Deal* die niet leidt tot een de facto afsluiting van de Europese markt. Zoals gesteld in de Internationale Klimaatstrategie (IKS), streeft Nederland naar een verdubbeling van onze publieke adaptatiefinanciering. Dit is specifiek bedoeld om de meest kwetsbare mensen die het hardst worden getroffen door klimaatverandering te bereiken en hen een perspectief te bieden op bestendige, duurzame ontwikkeling. Nederland heeft bijvoorbeeld tijdens de COP27 een bijdrage van EUR 100 miljoen toegezegd voor klimaatadaptatie in Afrika door een bijdrage aan het *Climate Action Window*, een initiatief van de Afrikaanse Ontwikkelingsbank (AfDB). Ook geven we een extra impuls aan de ontwikkeling en financiering van klimaatprojecten door de private sector, met onder meer een vervolg op het succesvolle *Dutch Fund for Climate and Development (DFCD)*, dat wordt beheerd door FMO.

In internationaal verband dragen we bij aan de *Just Energy Transition Partnerships*, zoals het partnerschap met Zuid-Afrika. Verder spreken we vanuit het Nederlandse leiderschap op adaptatiefinanciering ook andere landen aan om meer te doen. Hiermee draagt Nederland ook bij aan het onderling vertrouwen in de internationale klimaatonderhandelingen.

Afrika beschikt over unieke ecosystemen en biodiversiteit. Nederland ondersteunt de Afrikaanse inzet op het bevorderen van duurzaam beheer en bescherming van onder meer water, land, bos, wetlands en oceanen. Deze vormen een belangrijke basis voor duurzame voedselsystemen en het realiseren van inclusieve sociaaleconomische ontwikkeling. Zo investeert Nederland extra in het *Central African Forest Initiative* en draagt bij aan het *Great Green Wall* initiatief van de AU. Er liggen veel kansen voor samenwerking met Afrikaanse landen op terreinen van biodiversiteit en vervuiling. Nederland is de grootste *core donor* van het VN Milieuprogramma (UNEP), met hoofdkantoor in Nairobi. Nederland zet zich verder in internationaal verband actief in om de ontbossing wereldwijd uiterlijk in 2030 te stoppen en de in bossen voorkomende biodiversiteit te beschermen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door de inzet voor duurzame en ontbossingsvrije landbouwgrondstoffenketens, onder andere via het *Amsterdam Declarations Partnership (ADP)*, en ambitieuze EU wet- en regelgeving voor ontbossingsvrije productie en consumptie.

Klimaatverandering is één van de grondoorzaken van instabiliteit. De grote impact van klimaatverandering in Afrika legt een toenemende druk op natuurlijke hulpbronnen als land en water, bos en biodiversiteit, maar ook op minerale bronnen. Hierdoor ontstaan langdurige intergenerationele en interetnische spanningen. Ook tussen landen ontstaan spanningen over toegang tot grensoverschrijdende waterbronnen, graslanden en landbouwgronden, en andere ecologische hulpbronnen. We nemen klimaatrisico's en klimaatweerbaarheid mee in strategische contextanalyses, conflictanalyses en programmering. Bovendien zet Nederland in op een conflictsensitieve en inclusieve benadering van inspanningen op het gebied van klimaatadaptatie. Dit is van groot belang om klimaat 'maladaptatie', waarbij de inzet op adaptatie juist spanningen en conflict versterken, te voorkomen. Daarnaast ondersteunt de Nederlandse commissie voor de milieu effectrapportages (MER) de versterking van MER-systemen in Afrika voor betere investeringsbeslissingen.

3.4.3 Combineren van handel, ontwikkeling en investeringen

Er is in de BHOS-nota gekozen om in zogenoemde 'combinatielanden' de synergie tussen onze inzet voor handel, ontwikkelingssamenwerking en investeringen te versterken. We doen dit door

²² [Internationale Klimaatstrategie | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

intensief samen te werken met het bedrijfsleven, kennisinstellingen en het maatschappelijk middenveld. Acht combinatielanden liggen in Afrika: Egypte, Ghana, Ivoorkust, Kenia, Marokko, Nigeria, Senegal, en Zuid-Afrika.

In deze combinatielanden werken we binnen meerjarige 'combitracks' in (sub)sectoren waar toepasbare, betaalbare en impactvolle Nederlandse oplossingen op grote schaal kunnen bijdragen aan de transitie van vergroening en digitalisering. In Zuid-Afrika zoekt Nederland samenwerking op de kolentransitie door alternatieve werkgelegenheid te scheppen in de duurzame landbouw en door nieuwe economische kansen te ontwikkelen rondom waterstof. In Nigeria worden initiatieven die de zonne-energiesector ontwikkelen versneld geïntegreerd en opgeschaald, ten dienste van de lokale tuinbouwsector en rurale elektrificatie. In beide gevallen gebeurt dit mede op basis van investeringen van Nederlandse bedrijven.

Bij de uitvoering van zo'n meerjarig 'combitrack' zetten ambassades, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) en *Invest International* in nauwe samenhang instrumenten in om relevante knelpunten in de gekozen economische sectoren weg te nemen. Dit omvat het uitvoeren van markt- en haalbaarheidsstudies, het opzetten van demonstratieprojecten, het verbeteren van hoger- en beroepsonderwijs en door investeringen. We richten onze middelen voor ontwikkelingssamenwerking in deze acht landen sterker op de economische sectoren waar win-win kansen liggen voor het Nederlandse bedrijfsleven en hun partners. Op deze manier zullen onze buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking elkaar in deze combinatielanden meer versterken.

Integrated off-grid solar solutions in Nigeria

De combi-track '*integrated off-grid solar solutions in Nigeria*' is een goed voorbeeld van het combineren van handelskansen voor Nederland en economische ontwikkeling in Afrika. Deze samenwerking vergroot de toegang tot zonne-energie op het platteland van Nigeria door het aanbod van Nederlandse, geïntegreerde zonne-energie oplossingen verder op te schalen in samenwerking met Nigeriaanse partners. Deze kleinschalige energienetwerken vervangen dure en vervuilende dieselgeneratoren en helpen de Nigeriaanse landbouwproductie te verbeteren door irrigatie die werkt op elektriciteit, of de gekoelde opslag van landbouwproducten. Op dit moment zijn er in Nigeria te weinig technici die deze systemen kunnen installeren en onderhouden. In deze samenwerking worden daarom ook programma's gericht op capaciteitsopbouw en beroepsonderwijs betrokken, zodat de samenwerking sneller leidt tot waardig werk en hogere inkomens.

3.4.4 Versterkte financiële en institutionele kaders in Afrika en multilateraal

Om de welvaartsgroei en duurzaamheidsopgave in Afrika te realiseren en de VN-ontwikkelingsdoelen te behalen, zijn grootschalige investeringen en financiering nodig. UNCTAD schatte in 2020 het financieringstekort op 200 miljard dollar per jaar (Noord-Afrika niet meegerekend). Daarnaast leiden hoge renteaftdrachten door Afrikaanse landen en grote, deels intransparante, leningen in toenemende mate tot financieringsproblemen en onhoudbare schulden. ODA-gelden alleen kunnen dit financieringsprobleem niet oplossen. De bijdrage van andere financieringsstromen is hiervoor essentieel, waaronder eigen inkomsten uit belastingheffing, financiële overmakingen (*remittances*) naar familie vanuit Europa, internationale klimaatfinanciering en private financiering, maar ook het tegengaan van onwettige geldstromen. Een combinatie van institutionele en financiële inzet zal noodzakelijk zijn om de komende tien jaar significante stappen te zetten.

Op het terrein van de schuldenproblematiek richt de Nederlandse bijdrage zich op versterkte transparantie en adequaat financieel management. Nederland zet in op een betere uitvoering van de internationale afspraken over schuldhoudbaarheid (*Common Framework*) en vraagt binnen multilaterale instellingen aandacht voor het toenemende gebruik van complexe schuldstructuren. Medewerking van crediteuren zoals China maar ook private actoren, in veel landen de grootste schuldeisers, is een voorwaarde voor duurzame oplossingen.

Tevens zal Nederland bepleiten dat er een gelijk speelveld is voor alle deelnemers aan aanbestedingen van de VN en multilaterale ontwikkelingsbanken. Voorkomen moet worden dat staatsbedrijven hierbij een onevenredig voordeel hebben. Hiervoor moet niet alleen gekeken

worden naar het prijs criterium, maar moeten de criteria van kwaliteit en expertise veel zwaarder gaan wegen.

Nederland wil ook bijdragen aan het tegengaan van onwettige internationale geldstromen, waaronder die gerelateerd aan corruptie, belastingontduiking, witwassen, terrorismefinanciering en georganiseerde criminaliteit. De jaarlijkse uitstroom van onwettige geldstromen en belastingontwijking uit Afrikaanse landen wordt geschat op zo'n 90 miljard dollar. Deze geldstromen staan het behalen van de VN-ontwikkelingsdoelen in de weg, omdat ze de beschikbare publieke middelen van Afrikaanse overheden verlagen, de rechtsstaat en veiligheid ondermijnen, en bijdragen aan mondiale ongelijkheid. Ook de geldstromen die met belastingontwijking in verband worden gebracht en op zichzelf niet onwettig zijn, kunnen ten laste gaan van ontwikkelingslanden. Binnen de EU neemt Nederland een leidende rol op het thema belastingontwijking. Onze inzet is om de doorstroom van onwettige geldstromen en belastingontwijking via Nederland terug te dringen. Daarnaast verlenen we technische assistentie aan Afrikaanse landen op dit onderwerp.

Nederland wil ook technische assistentie verlenen aan Afrikaanse landen om de eigen belastinginkomsten structureel te verhogen en het publiek financieel management te verbeteren. Zo steunen we onder meer het *African Tax Administration Forum (ATAF)*, de overkoepelende organisatie van Afrikaanse belastingdiensten en de *Africa Regional Technical Assistance Centers (AFRITAC's)* van het IMF.

Nederland richt zich ook op bilaterale investeringen gericht op klimaatadaptatie en banen waar het ontbreekt aan goede projecten voor private financiering, via onder meer het *Dutch Good Growth Fund* en FMO, inclusief de daar in beheer zijnde staatsfondsen. Nederland stimuleert innovatieve financiering voor het bekostigen van ontwikkeling en het mobiliseren van investeringen uit de private sector. Zo zorgt MASSIF, een door FMO beheerd overheidsfonds, ervoor dat lokale financiële instellingen en het Afrikaanse MKB weerbaarder zijn tegen valutaschommelingen door het uitgeven van leningen in lokale valuta.

Ten slotte draagt Nederland ook financiële middelen bij via onze bijdragen aan multilaterale ontwikkelingsbanken, waaronder de Wereldbank, de Afrikaanse Ontwikkelingsbank (AfDB), de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBRD), Europese Investeringsbank (EIB) en het Internationaal Fonds voor Landbouwontwikkeling (IFAD). Doordat deze instellingen een goede kredietwaardigheid hebben, kunnen ze tegen lage rentes leningen aanbieden aan Afrikaanse overheden. Multilaterale ontwikkelingsbanken helpen deze landen met structurele hervormingen, zoals sectorale programma's, de integratie van klimaatdoelen in hun ontwikkelingsprogramma's, en het aanbieden van technische assistentie bij projectontwikkeling.

[Infographic 1] Afrika in kengetallen

- De 54 Afrikaanse landen zijn samen goed voor 28% van de stemmen in de Algemene Vergadering van de VN (AVVN).
- Het landoppervlak van Afrika beslaat ruim 30 miljoen km², vergelijkbaar met Europa, de Verenigde Staten en China samen.
- De Afrikaanse bevolking groeit van nu 1,4 miljard naar 2,4 miljard inwoners in 2050, wanneer 50% van de bevolking onder de 25 jaar zal zijn.
- Het huidige BNP van de Afrikaanse landen samen is bijna 3.000 miljard dollar, vergelijkbaar met het BNP van India. De verwachting is dat dit in 2050 bijna verdubbeld is, naar 17.000 miljard dollar. De grootste economieën op het continent zijn: Nigeria, Egypte en Zuid-Afrika.
- Een gemiddelde EU-inwoner is vandaag acht keer zo welvarend als een gemiddelde inwoner van het Afrikaans continent en dit zal naar verwachting het komende decennium nauwelijks veranderen.
- De EU is Afrika's belangrijkste handelspartner; omgekeerd is Afrika de vierde handelspartner van de EU (na de VS, China en het VK), groter dan Latijns-Amerika en Japan. Het aandeel van de handel met het Afrikaanse continent op de totale Nederlandse handel bedraagt ruim 2% (2021).
- Tegen 2050 kosten droogte en overstromingen de Afrikaanse landen naar schatting jaarlijks 50 miljard dollar.
- In 2022 waren 130 miljoen mensen in Afrika afhankelijk van humanitaire hulp.
- Afrika heeft 60% van het beste zonne-energiepotentieel van de wereld, maar slechts 1% van de geïnstalleerde zonnepanelen. 43% van de bevolking heeft nog geen toegang tot elektriciteit.
- Acht Afrikaanse landen kwalificeren als volledig democratisch (EIU 2022). De maatschappelijke ruimte (*civic space*) neemt structureel af, waarbij 6 landen relatief open zijn (Civics monitor: *open/narrowed*) en 30 landen weinig of geen ruimte hebben (*repressed/closed*).

[Infographic 2] Mensen en middelen

Diplomatieke presentie in Afrika:

- Nederland heeft eind 2022 in 26 Afrikaanse landen een ambassade, 2 consulaten (Kaapstad en Lagos), en 2 ambassadekantoren in N'djamena en Goma.
- In totaal werken hier meer dan 800 uitgezonden en lokale medewerkers, inclusief 10 landbouwraden, 7 defensieattachés, 4 *immigration liaison officers*, 2 politieattachés en 1 onderwijs- en wetenschapsattaché.

Nederlandse financiële inzet:

- De Afrikastrategie wordt ondersteund door de inzet vanuit de thematische budgetten, met een combinatie van ODA en non-ODA.
- Naast niet-geormerkte bijdragen aan internationale organisaties, internationale financiële instellingen en de Europese Unie besteedt Nederland ieder jaar meer dan 1 miljard euro aan de ontwikkeling van en in Afrika (vanuit ODA, exclusief noodhulp). De monitoring van de Nederlandse ODA-inzet in Afrika zal via de jaarlijkse HGIS-nota worden uitgevoerd. Vanwege fluctuaties in het beschikbare ODA-budget kan de financiële inzet hoger of lager uitvallen.
- De uitstaande investeringsportefeuille van FMO in Afrika bedraagt 4,25 miljard euro (32% van de totale portefeuille).
- Het streven is dat naast investeringen vanuit de Rijksbegroting steeds meer Nederlandse bedrijven substantieel in Afrika zullen (blijven) investeren.

Bijlage 1. Actiegerichte agenda bij de Afrikastrategie

De Afrikastrategie brengt samenhang in het beleid gericht op het versterken van de samenwerking met Afrikaanse landen, met multilaterale verbanden en Afrikaanse partners. Deze bijbehorende actiegerichte agenda is bedoeld om te laten zien hoe de strategie op de korte termijn (horizon: kabinetsperiode), op de middellange (horizon: VN Agenda 2030) en op de lange termijn (horizon: voorbij aan 2030) verder wordt uitgewerkt. Het gaat daarbij om een specifiekere uitwerking van thematische beleidsdocumenten en hun uitvoeringskaders *in de samenwerking met Afrika*.

De actieagenda omvat een representatieve selectie van in het oog springende acties, in multilateraal verband, via de EU of bilateraal. Een genderlens, de prioriteiten en hoofdlijnen van het feministisch buitenlandbeleid alsmede de bestaande inzet zoals genoemd en vastgelegd in het Nationale Actieplan 1325-IV, zijn integraal onderdeel van de ondergenoemde acties. Acties op korte termijn hebben logischerwijs een uitwerking op middellange en lange termijn en worden daarom niet automatisch herhaald. In sommige gevallen zijn specifieke regio's of landen benoemd. In alle gevallen geldt dat deze acties nader worden uitgewerkt in de uitvoering en worden meegenomen in de meerjarige landenstrategieën en jaarplannen. Opvolging, financiering en monitoring zijn onderdeel van de reguliere uitvoerings- en verantwoordingsmechanismen, waaronder de BZ- en BHOS-begrotingen en jaarverslagen. De Afrikastrategie heeft geen eigen budget, en alle acties worden gefinancierd en verantwoord vanuit het thematische beleid en de thematische budgetten waar de betreffende actie onder valt. De strategie wil daarmee een stapeling van beleid gericht op Afrika voorkomen.

Korte termijn

Actie:	Draagt bij aan:
Nederland doet een structurele investering in de relatie met Afrikaanse landen en partners om het streven naar gelijkwaardigheid verder in te vullen (periodieke politieke consultaties, wederzijdse bezoeken, samenwerkingen in multilateraal verband, gelijkwaardige dialoog en samenwerking binnen het EU-AU partnerschap, etc.).	Overkoepelend
Nederland zet zich ervoor in dat concrete <i>Global Gateway</i> projecten uitgevoerd worden in Afrika, waarmee tegelijkertijd ontwikkelingsresultaten worden gehaald, de EU het gezamenlijk optreden in Afrika kan versterken, en een effectievere dialoog met Afrikaanse landen kan voeren over de prioriteiten voor samenwerking.	Overkoepelend
De dialoog met Afrikaanse denktanks wordt versterkt bij beleidsvorming en -uitvoering met Afrika.	Overkoepelend
Gelijkwaardige economische ontwikkeling wordt gestimuleerd door in samenspraak met de <i>Taskforce Handelsbevordering Nederland-Afrika</i> te investeren in meerjarige kansentrajecten voor het Nederlandse bedrijfsleven in prioritaire Afrikaanse markten, in de versterking van het ondernemingsklimaat in Afrikaanse landen en door de synergie en coherentie te verhogen tussen ons handels-, ontwikkelingssamenwerkings- en investeringsbeleid. Net als in de brede handels- en investeringsrelaties tussen Nederland en Afrikaanse markten, spelen <i>Invest International</i> en Atradius DSB ook hierbij een instrumentele rol.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Nederlandse bedrijven actief in Afrika passen de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen toe en worden voorbereid op wetgeving aangaande IMVO; flankerend beleid ondersteunt Afrikaanse producenten bij de nodige aanpassingen.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Nederland draagt bij via het <i>Team Europe Initiative</i> ter ondersteuning van de <i>African Continental Free Trade Area</i> , aan de ontwikkeling van de Afrikaanse vrijhandelszone.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
In EU-verband toewerken naar wederzijds profijtelijke samenwerking en partnerschappen met grondstofrijke Afrikaanse landen gericht op duurzame winning, verwerking en bilaterale handel in voor de EU kritieke grondstoffen.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling

Via de Wereldbank steunt Nederland het bereiken van 300 miljoen mensen met toegang tot elektriciteit via gedecentraliseerde hernieuwbare energiebronnen in Afrika (Energy Sector Management Assistance Program 2021-2028)	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Nederland draagt via een voortrekkersrol in Europa bij aan een duurzame digitaliseringstransitie in Afrika, o.a. door ondersteuning van de private sector m.b.t. FinTech, e-commerce en dienstverlening aan boeren en (vrouwelijke) ondernemers.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Nederland werkt met meerdere Afrikaanse landen aan het opzetten van importketens voor schone energie, in het bijzonder groene waterstof. Het gaat om de ontwikkeling van groene waterstofhubs die kunnen bijdragen aan de Europese en Nederlandse energievraag als ook aan duurzame economische groei ter plaatse.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling, Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Verbeteren rechtstreekse visaverstrekking door Nederland in groeiemarkten.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Handhaven van de Nederlandse presentie in (VN- en EU-) missies in Afrika om bij te blijven dragen aan vredesopbouw, versterking van de veiligheidsstructuren en bescherming van de burgerbevolking.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Versterken van Afrikaanse regionale en lokale samenwerkingsverbanden, met in het bijzonder aandacht voor aanpak gericht op wegnemen van grondoorzaken voor gewelddadig extremisme.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Nederland investeert in de bilaterale samenwerking op veiligheid voor mensen, toegang tot recht, vredesopbouw en inclusief bestuur in Burkina Faso, Burundi, Mali, Niger, Oeganda, Somalië, Tunesië, Zuid-Soedan en de Grote Meren-regio.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Verkennen van concrete samenwerkingsmogelijkheden in multilaterale fora op mensenrechten door toenadering te zoeken op belangrijke thema's zoals discriminatie en racisme, SRGR, vrouwenrechten, rechten van LHBTIQ+ personen en (religieuze) minderheden.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Vanuit lokaal eigenaarschap draagt Nederland structureel bij aan de ontwikkeling van maatschappelijke organisaties in Afrika.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
De culturele relatie van Nederland met Afrikaanse landen wordt versterkt (waaronder teruggave erfgoed).	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Samen met de AU en Afrikaanse partners zoeken naar versterking van effectief multilateralisme en ondersteunen van VN-hervormingsprocessen, onder meer door proactief de overwegingen, perspectieven en (gedeelde) belangen van Afrikaanse en Europese landen te verkennen.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Nederland geeft vorm aan versterkte migratiesamenwerking met landen in de nabijheid van Europa (bilaterale afspraken en via de EU).	Migratie, opvang en terugkeer
Via de <i>Team Europe Initiatives</i> voor de West- en Centraal-Mediterrane migratieroutes werken aan het versterken van partnerschappen met Afrikaanse landen, coördinatie van EU-programmering en gezamenlijk effectief migratiebeleid.	Migratie, opvang en terugkeer
Naast ongeoormerkte hulp, verleent Nederland steun aan vier humanitaire <i>Country Based Pooled Funds</i> : DRC, Soedan, Zuid-Soedan en Somalië (2023-2025).	Migratie, opvang en terugkeer
Nederland ondersteunt het versterkte Afrikaans eigenaarschap t.a.v. humanitaire hulp (bijvoorbeeld via AU initiatief), zowel bilateraal als via de EU.	Migratie, opvang en terugkeer
Nederland zet jongeren, vrouwen en minderheden centraal in de aanpak van (extreme) armoede, langs de lijnen van het feministisch buitenlandbeleid, de VN-ontwikkelingsdoelen en de AU Agenda 2063.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Overeenkomstig de AU-aspiraties en NL-ambitie van toenemende lokalisering werkt Nederland samen aan identificatie en aanpak	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten

van grondoorzaken voor armoede en uitsluiting met partners in Ethiopië, Oeganda, Zuid-Soedan en Niger.	
De samenwerking met Afrikaanse landen gericht op klimaatadaptatie wordt versterkt door verbeterde toegang tot digitale klimaatslimme technologieën, investeringen in klimaatweerbare infrastructuur, het ondersteunen van groen ondernemerschap en het scheppen van groene banen.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Vanuit de meerjarige kansentrajecten en op verduurzaming en digitalisering gerichte 'combi-tracks' wordt de samenwerking via het bedrijfsleven verdiept op duurzame, wederzijdse economische ontwikkeling, werkgelegenheid en succesvolle investeringen.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten, Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Met twaalf klimaatkwetsbare landen in Sub-Sahara Afrika werken we samen om landgebruik te verduurzamen, landbouwproductiviteit te verhogen en klimaatadaptatie en/of weerbaarheid door/voor kleinschalige boer(inn)en te vergroten.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Versterken van waterinfrastructuur in samenwerking met negen landen in Afrika, en daarmee in 2026 3,5 miljoen mensen te voorzien van toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Nederland brengt partners voor duurzame ontwikkeling en eerlijke toegang tot medicijnen en medische hulpmiddelen bij elkaar binnen het WHO World Local Production Forum .	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Nederland zet binnen de EU in op het tegengaan van belastingontwijking, en ondersteunt Afrikaanse landen hierbij.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Bevorderen van een internationale financiële architectuur van VN-organisaties en ontwikkelingsbanken die werkt voor Afrika en samenwerking versterkt.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten

Middellange termijn

Actie:	Draagt bij aan:
In EU verband wordt ingezet om, via de uitvoering van de afspraken van de 6e EU-AU Top en de <i>Global Gateway</i> connectiviteitsstrategie, de VN-ontwikkelingsdoelen in Afrika te behalen.	Overkoepelend
Nederland verdiept waardeketens gericht op het integreren van Afrikaanse en Nederlandse bedrijven in waardevermeerdering en duurzaamheid.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
De samenwerking met en tussen Afrikaanse landen op basis van gedeelde belangen in het behouden van een open, vrij en veilig cyberspace en het streven naar een human-centered toepassing van digitale technologieën wordt bestendigd.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
De kennissamenwerking tussen Nederland en Afrika wordt gekenmerkt door gelijkwaardigheid en wederzijdse uitwisseling.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Ondersteunen van Afrikaanse en internationale initiatieven ter voorkoming van verdere destabilisering van prioritaire regio's (Sahel, West-Afrikaanse kuststaten en Hoorn van Afrika) en beperking van verdere expansie van terroristische groeperingen en instabiliteit beperken.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Nederland geeft o.m. in UNESCO en EU-verband vorm aan structurele dialoog met AU over restitutie van erfgoed.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
In bilateraal en EU verband pleit Nederland voor verbeterde samenwerking met Afrikaanse landen in multilaterale instituties.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Nederland werkt samen met gelijkgestemde overheden en organisaties binnen en buiten Afrika, in bilateraal en multilateraal verband aan toegang van maatschappelijke organisaties tot het publieke debat.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Migratie en mobiliteit tussen de EU en Afrika zijn onderdeel van een samenhangend partnerschap.	Migratie, opvang en terugkeer
Samenwerken met opvanglanden om opvang van vluchtelingen en ontheemden veilig en duurzaam te maken.	Migratie, opvang en terugkeer
De lokale vraag is leidend voor de OS-inzet in Afrika, met waarborgen op diversiteit, inclusie, gelijkwaardigheid en anti-	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten

racisme binnen besluitvorming en in partnerschappen met meer invloed van lokale en zuidelijke organisaties.	
Investeren in een combinatie van werkgelegenheid en een vernieuwd hoger- en beroepsonderwijs gericht op betere aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt, waaronder bijdragen aan (digitale) innovaties, verbetering in de positie van vrouwen als producent, en de creatieve sector.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Het Nederlandse en internationale financieringsinstrumentarium wordt vergroend in lijn met de klimaatdoelen en de ecologische duurzaamheid.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Met de Wereldbank, Afrikaanse nationale en lokale overheden en maatschappelijke organisaties toewerken naar betere instituties, meer capaciteit en betere (duurzame en inclusieve) investeringen in de watersector.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Nederland haalt in Sub-Sahara Afrika 32 miljoen mensen structureel uit ondervoeding, verhoogt voor 8 miljoen kleinschalige boeren hun inkomen en productiviteit, en zorgt dat 8 miljoen hectare land duurzaam wordt beheerd en gebruikt voor voedselproductie.	Welvarend en duurzaam Afrika en Europa
Nederland geeft opvolging aan het aankomend WHO pandemieakkoord (2024) gericht op internationale samenwerking voor pandemische paraatheid met Afrika, specifiek als gevolg van urbanisatie, klimaatverandering en voedselproductie.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten

Lange termijn

Actie:	Draagt bij aan:
Voortbouwend op de regionale economische integratie en de Economische Partnerschapsakkoorden wordt een handelsverdrag tussen de EU en de <i>African Continental Free Trade Area (AfCFTA)</i> gebruikt als basis voor economische samenwerking en integratie tussen de EU en Afrika.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Nederland draagt bij aan de <i>Just Energy Transition</i> die nodig is voor het bereiken van de doelen van Agenda 2063 .	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Via de <i>Global Gateway</i> connectiviteitsstrategie en bilaterale investeringen in infrastructuur (via <i>Invest International</i>) wordt de fysieke en digitale connectiviteit tussen Afrika en Europa structureel versterkt.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Samenwerking op verdieping en verduurzaming van grondstofketens waarbij Afrikaanse landen meerwaarde genereren en Europese landen leveringszekerheid veiligstellen.	Gelijkwaardige economische ontwikkeling
Ten behoeve van een structurele afname van gewelddadig extremisme werkt Nederland structureel samen met Afrikaanse landen die de veiligheid en stabiliteit weten te waarborgen.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Om meer invloed uit te oefenen op internationale en multilaterale (VN-)discussies en besluitvorming over cyberveiligheid, digitalisering en cybercriminaliteit werkt Nederland structureel samen met Afrikaanse overheden en stakeholders.	Veiligheid, stabiliteit en inclusief bestuur
Nederland geeft vorm aan een samenhangend partnerschap tussen de EU en Afrika op het gebied van migratie en mobiliteit.	Migratie, opvang en terugkeer
De Nederlandse ontwikkelingssamenwerking is verregaand vraaggestuurd ingericht waarbij het ontwikkelingspotentieel in ontvangende landen leidend is, binnen de toekomstige internationale kaders voor inclusieve ontwikkeling, en lokale actoren een doorslaggevende stem hebben in het ontwerp van programma's.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten
Nederland levert een substantiële bijdrage aan in Afrika geprioriteerd (inter)nationaal onderzoek, innovatieontwikkeling en capaciteitsopbouw voor het versterken van gezonde, klimaatadaptieve, productieve, inclusieve en duurzame voedselsystemen.	Armoede verminderen, duurzaamheid vergroten

Nederland ondersteunt Afrikaanse landen om meer autonomie te verkrijgen bij de ontwikkeling van hun plannen voor sociale ontwikkeling en gezondheid, onder meer door het uitwisselen van kennis en ervaring op het gebied van verduurzaming van de zorg.

Armoede verminderen,
duurzaamheid vergroten